

Lagrådsremiss

Nya uppgifter om den tilltalades ålder i straffprocessen

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 10 mars 2022

Morgan Johansson

Linda Billung
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

Den tilltalades ålder har stor betydelse i straffprocessen för straffmätning, påföljdsval och utvisning på grund av brott. När nya uppgifter om åldern kommer fram bör det vara möjligt att ta hänsyn till dessa oavsett när under processen detta sker. Regeringen föreslår därför åtgärder som syftar till en mer ändamålsenlig hantering av nya uppgifter om den tilltalades ålder.

Förslagen innebär följande:

- Resning till den tilltalades nackdel kan beviljas om det kommer fram nya uppgifter om att den tilltalade är äldre än vad rätten funnit och som sannolikt skulle ha lett till att han eller hon skulle ha dömts till en väsentligt svårare eller väsentligt mer ingripande påföljd, eller till en annan utgång i utvisningsfrågan.
- Resning till den tilltalades fördel kan beviljas om det kommer fram nya uppgifter om att den tilltalade är yngre än vad rätten funnit och som sannolikt skulle ha lett till att han eller hon skulle ha dömts till en lindrigare eller mindre ingripande påföljd, eller till en annan utgång i utvisningsfrågan.
- Krav införs på skyndsam handläggning av resningsärenden med unga lagöverträdare och på underrättelseskyldighet till vårdnadshavarna när ett resningsförfarande inleds mot någon som är under 18 år.
- Förbudet för högre rätt att ändra en dom till den tilltalades nackdel när endast den tilltalade har överklagat ska inte gälla om det kommer fram nya uppgifter om hans eller hennes ålder som skulle kunna utgöra grund för resning.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 augusti 2022.

Innehållsförteckning

1	Beslut	4
2	Lagtext	5
2.1	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	5
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare	11
3	Ärendet och dess beredning	12
4	Den tilltalades ålder i straffprocessen	12
4.1	Betydelsen av den tilltalades ålder	12
4.2	Möjligheten att utreda åldern och beakta nya åldersuppgifter	15
5	Resning vid nya uppgifter om en tilltalads ålder	16
5.1	Resning till nackdel bör kunna beviljas vid nya uppgifter om ålder	16
5.2	En ny resningsgrund till nackdel när den tilltalade visar sig vara äldre och skulle ha dömts till en väsentligt svårare påföljd	19
5.3	Det behövs ingen ny resningsgrund när åtalet har ogillats på grund av att den tilltalade har bedömts vara under 15 år	30
5.4	En ny resningsgrund till fördel när den tilltalade visar sig vara yngre och skulle ha dömts till en lindrigare påföljd	31
6	Resningsärenden med unga lagöverträdare	36
6.1	Underrättelse till föräldrar och andra vuxna	36
6.2	En ansökan om resning ska behandlas skyndsamt	39
6.3	Offentlig försvarare ska förordnas om det behövs	40
7	Förbudet att ändra en dom till den tilltalades nackdel	41
7.1	Undantag från förbudet vid nya uppgifter om den tilltalades ålder	41
7.2	Undantag från förbudet när en skyddstillsyn har missköts	47
8	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	49
9	Konsekvenser	51
10	Författningskommentar	53
10.1	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken	53
10.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare	60
Bilaga 1	Sammanfattning av departementspromemorian Resning vid nya uppgifter om den tilltalades ålder (Ds 2018:19)	62
Bilaga 2	Promemorians lagförslag	63
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	71

Bilaga 4	Sammanfattning av betänkandet Brottmålsprocessen (SOU 2013:17) i relevanta delar.....	72
Bilaga 5	Betänkandets lagförslag i relevanta delar	73
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna	75

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken

dels att 51 kap. 23 a och 25 §§, 55 kap. 15 § och 58 kap. 2, 3 och 5 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 51 kap. 25 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

51 kap.

23 a §¹

Har tingsrätten funnit att den tilltalade *skall* dömas för den åtalade gärningen och *överklagas* domen bara beträffande annat än denna fråga, *skall* hovrätten pröva frågan endast om

1. det i denna del *föreligger* något förhållande som skulle kunna utgöra grund för resning enligt 58 kap. 2 § eller kunna medföra undanröjande av domen på grund av domvilla eller

2. målets utgång vid tingsrätten i förbiseende eller misstag.

Beträffande fråga som avses i första stycket 1 eller 2 behöver hänsyn *tas endast* till omständigheter som har åberopats av part.

Om tingsrätten *har* funnit att den tilltalade *ska* dömas för den åtalade gärningen och *om domen* överklagas bara beträffande annat än denna fråga, *ska* hovrätten pröva frågan endast om

1. det i denna del *finns* något förhållande som skulle kunna utgöra grund för resning enligt 58 kap. 2 § 1–4 eller 6, eller *som skulle* kunna medföra undanröjande av domen på grund av domvilla, eller

samma del uppenbarligen beror på
När hovrätten *prövar* en fråga som avses i första stycket 1 eller 2 behöver hänsyn *endast tas* till omständigheter som har åberopats av *en* part.

25 §²

Hovrätten får inte med anledning av den tilltalades överklagande eller av åklagarens överklagande till hans eller hennes *förmån* döma till en *brottspåföljd* som är att anse som svårare eller mer ingripande för den tilltalade än den som tingsrätten dömt till. Hovrätten får dock överlämna till särskild vård enligt 31 eller 32 kap. brottsbalken eller,

Om endast den tilltalade har överklagat tingsrättens dom eller om åklagaren har överklagat domen till den tilltalades fördel får hovrätten inte döma till en *påföljd* som är att anse som svårare eller mer ingripande för den tilltalade än den som tingsrätten dömt till. Hovrätten får dock överlämna *den tilltalade* till särskild vård enligt 31

¹ Senaste lydelse 1989:656.

² Senaste lydelse 2006:890.

om tingsrätten beslutat om sådan vård, döma till annan påföljd.

Vid tillämpningen av första stycket *skall* sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken jämföras med fängelse.

Har tingsrätten förenat villkorlig dom eller skyddstillsyn med en föreskrift som förutsätter samtycke och samtycker den dömda inte längre till föreskriften, får hovrätten trots första stycket döma till en svårare eller mer ingripande påföljd.

Hovrätten får inte med anledning av ett överklagande som anges i första stycket besluta om utvisning, om tingsrätten inte har meddelat sådant beslut, eller bestämma längre tid än tingsrätten gjort för förbud för den tilltalade att återvända till Sverige.

eller 32 kap. brottsbalken eller, om tingsrätten beslutat om sådan vård, döma till *en* annan påföljd.

Vid tillämpningen av första stycket *ska* sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken jämföras med fängelse.

Första stycket gäller inte om

1. tingsrätten har förenat en villkorlig dom eller en skyddstillsyn med en föreskrift som förutsätter samtycke och den tilltalade inte längre samtycker till föreskriften,

2. tingsrätten har bestämt påföljden till skyddstillsyn och den tilltalade har misskött skyddstillsynen på ett sådant sätt att det finns förutsättningar enligt 28 kap. 8 § brottsbalken att undanröja den, eller

3. det framkommer en omständighet eller ett bevis som skulle kunna utgöra grund för resning i fråga om påföljd enligt 58 kap. 3 § första stycket 3.

25 a §

Om endast den tilltalade har överklagat tingsrättens dom eller om åklagaren har överklagat domen till den tilltalades fördel får hovrätten inte besluta om utvisning, om inte tingsrätten har meddelat ett sådant beslut, eller bestämma längre tid än tingsrätten gjort för förbud för den tilltalade att återvända till Sverige.

Första stycket gäller inte om det framkommer en omständighet eller ett bevis som skulle kunna utgöra grund för resning i fråga om utvisning enligt 58 kap. 3 § första stycket 3.

55 kap.

15 §³

Vid rättegången i Högsta domstolen *skall* i övrigt följande bestämmelser tillämpas:

1. i tvistemål, 50 kap. 10 § tredje stycket, 12 §, 14–22 §§, 24 § och 25 § första och andra styckena och

2. i brottmål, 51 kap. 8 § fjärde stycket, 10 § tredje stycket, 12 §, 14–22 §§, *samt* 23 a, 24, 25 och 30 §§.

Det som sägs i 50 kap. 26–29 §§ *rörande tvistemål samt* i 51 kap. 26–29 §§ *rörande brottmål* om undanröjande av tingsrätts dom och om återförvisning gäller för Högsta domstolen i fråga om lägre rätts dom.

Vid rättegången i Högsta domstolen *ska* i övrigt följande bestämmelser tillämpas

1. i tvistemål: 50 kap. 10 § tredje stycket, 12 §, 14–22 §§, 24 § och 25 § första och andra styckena, och

2. i brottmål: 51 kap. 8 § fjärde stycket, 10 § tredje stycket, 12 §, 14–22 §§, 23 a–25 a och 30 §§.

Det som sägs i 50 kap. 26–29 §§ *och* i 51 kap. 26–29 §§ om undanröjande av *en* tingsrätts dom och om återförvisning gäller för Högsta domstolen i fråga om *en* lägre rätts dom.

58 kap.

2 §⁴

Sedan en dom i brottmål *vunnit* laga kraft, får resning beviljas till *förmån* för den tilltalade,

1. *om någon* ledamot av rätten, *där* anställd tjänsteman eller åklagaren med avseende på målet har *gjort sig skyldig till brottsligt förfarande eller tjänsteförseelse eller om något brott* som har avseende på målet *ligger* ombud, ställföreträdare eller försvarare *till last, samt* brottet eller tjänsteförseelsen kan antas ha inverkat på målets utgång,

2. *om någon* lagfaren domare eller åklagaren har varit jävig och det inte är uppenbart att jävet har saknat betydelse för målets utgång,

3. *om någon* skriftlig handling, som åberopats *till* bevis, har varit falsk eller om ett vittne, en sakkunnig eller en tolk har *avgett falsk utsaga samt handlingen eller utsagan* kan antas ha inverkat på utgången,

Sedan en dom i brottmål *har fått* laga kraft får resning beviljas till *fördel* för den tilltalade *om*

1. *en* ledamot av rätten, *en* anställd *vid domstolen* eller åklagaren med avseende på målet har *begått ett brott eller gjort sig skyldig till tjänsteförseelse, eller om ett* ombud, *en* ställföreträdare eller *en* försvarare *med avseende på målet* har *begått ett brott och* brottet eller tjänsteförseelsen kan antas ha inverkat på målets utgång,

2. *en* lagfaren domare eller åklagaren har varit jävig och det inte är uppenbart att jävet har saknat betydelse för målets utgång,

3. *en* skriftlig handling som åberopats *som* bevis har varit falsk eller om ett vittne, en sakkunnig eller en tolk har *lämnat en osann uppgift eller förtigit sanningen och detta* kan antas ha inverkat på

³ Senaste lydelse 2005:683.

⁴ Senaste lydelse 1987:1345.

4. om någon omständighet eller något bevis, som inte tidigare har förebringats, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade frikänts eller till att brottet hänförts under en mildare straffbestämmelse än den som tillämpats eller om det, med hänsyn till vad sålunda åberopas och i övrigt förekommer, finns synnerliga skäl att på nytt pröva frågan om den tilltalade har förövat det brott, för vilket han dömts, eller

5. om den rättstillämpning, som ligger till grund för domen, uppenbart strider mot lag.

utgången,

4. sökanden åberopar en omständighet eller ett bevis som inte tidigare har lagts fram och som sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade skulle ha frikänts eller till att en mildare straffbestämmelse skulle ha tillämpats för brottet, eller om det med hänsyn till vad som åberopas och i övrigt förekommer finns synnerliga skäl att på nytt pröva frågan om den tilltalade har begått det brott som han eller hon har dömts för,

5. sökanden åberopar en omständighet eller ett bevis som inte tidigare har lagts fram om att den tilltalade är yngre än vad rätten funnit, och som sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade skulle ha dömts till en lindrigare eller mindre ingripande påföljd, eller till en annan utgång i utvisningsfrågan, eller

6. den rättstillämpning som ligger till grund för domen uppenbart strider mot lag.

3 §⁵

Sedan en dom i brottmål vunnit laga kraft, får resning beviljas till men för den tilltalade,

1. om något sådant förhållande, som avses i 2 § 1 eller 3, förelegat och detta kan antas ha medverkat till att den tilltalade frikänts eller till att brottet hänförts under en väsentligt mildare straffbestämmelse än den som borde ha tillämpats, eller,

2. om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år samt någon omständighet eller bevis, som inte tidigare har förebringats, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till att den

Sedan en dom i brottmål har fått laga kraft får resning beviljas till nackdel för den tilltalade om

1. det har funnits ett sådant förhållande som avses i 2 § 1 eller 3 och detta kan antas ha medverkat till att den tilltalade har frikänts eller till att det har tillämpats en väsentligt mildare straffbestämmelse för brottet än den som borde ha tillämpats,

2. sökanden åberopar en omständighet eller ett bevis som inte tidigare har lagts fram och som sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade skulle ha dömts för brottet eller till att en väsentligt strängare

tilltalade dömts för brottet eller till att *detta hänförs under* en väsentligt strängare straffbestämmelse än den som tillämpats.

straffbestämmelse *skulle ha tillämpats för brottet, eller*

3. sökanden åberopar en omständighet eller ett bevis som inte tidigare har lagts fram om att den tilltalade är äldre än vad rätten funnit, och som sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade skulle ha dömts till en väsentligt svårare eller väsentligt mer ingripande påföljd, eller till en annan utgång i utvisningsfrågan.

Ej må på grund av förhållande, som avses i 2, resning beviljas, med mindre parten gör sannolikt, att han icke vid den rätt, som meddelat domen, eller genom fullföljd från denna kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller han eljest haft giltig ursäkt att ej göra det.

Resning enligt första stycket 2 eller 3 får endast beviljas om

1. det är föreskrivet fängelse i mer än ett år för brottet, och

2. sökanden gör sannolikt att han eller hon inte vid den rätt som har meddelat domen, eller genom att överklaga domen, har kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller han eller hon annars har haft giltig ursäkt att inte göra det.

5 §

I resningsansökan *skall* sökanden uppgiva:

1. den dom ansökan avser;
2. det förhållande, *varå* ansökan grundas, och skälen för ansökan; *samt*

3. de bevis sökanden vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis.

Grundas ansökan *å förhållande, som avses i 1 § första stycket 3 eller 3 § första stycket 2, skall* sökanden uppgiva anledningen till att omständigheten eller beviset *ej* åberopats i rättegången.

Ansökan *skall* vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller hans ombud.

Vid ansökan skola i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas de skriftliga bevis sökanden åberopar.

I resningsansökan *ska* sökanden *ange*

1. den dom *som* ansökan avser,
2. det förhållande *som* ansökan grundas *på* och skälen för ansökan, *och*

3. de bevis *som* sökanden vill åberopa och vad han *eller hon* vill styrka med varje särskilt bevis.

Om ansökan grundas på 1 § första stycket 3, eller 3 § första stycket 2 eller 3, ska sökanden *ange* anledningen till att omständigheten eller beviset *inte har* åberopats i rättegången.

Ansökan *ska* vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller hans *eller hennes* ombud.

De skriftliga bevis som sökanden åberopar ska lämnas in i original eller som bestyrkt kopia tillsammans med ansökan.

1. Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2022.
2. Avser en dom ansvar för brott som den tidigare tilltalade har begått före den 2 juli 2022 får resning i fråga om utvisning enligt 58 kap. 2 § 5 eller 3 § första stycket 3 beviljas endast om resning samtidigt beviljas i fråga om påföljd.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare ska införas två nya paragrafer, 40 och 41 §§, och närmast före 40 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Resning

40 §

Om en ansökan om resning avser en tilltalad som inte har fyllt arton år ska rätten underrätta vårdnadshavaren eller någon annan som svarar för den unges vård och fostran samt någon annan som har en fostrande roll i förhållande till den unge om ansökan. En under rättelse ska inte lämnas om det strider mot den unges bästa eller om det finns andra särskilda skäl.

41 §

En ansökan om resning som avser en tilltalad som inte har fyllt tjugooett år ska handläggas skyndsamt.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2022.

3 Ärendet och dess beredning

Chefen för Justitiedepartementet beslutade den 7 juli 2017 att ge en utredare i uppdrag att biträda departementet med att överväga om bestämmelserna om resning i brottmål bör ändras på grund av nya uppgifter om den tilltalades ålder och föreslå sådana eventuella ändringar (Ju2017/05974). Uppdraget redovisades i maj 2018 i departementspromemorian Resning vid nya uppgifter om den tilltalades ålder (Ds 2018:19). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (Ju2018/03126).

I betänkandet Brottmålsprocessen (SOU 2013:17) lämnas förslag på åtgärder för att skapa ett mer ändamålsenligt brottmålsförfarande. En sammanfattning av betänkandet i nu relevanta delar finns i *bilaga 4*. Lagförslagen i betänkandet i relevanta delar finns i *bilaga 5*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (Ju2013/02761).

I lagrådsremissen behandlar regeringen lagförslagen i promemorian i de delar som inte endast avser språkliga ändringar. Regeringen avser inte att gå vidare med promemorians övriga förslag. Regeringen behandlar även betänkandets förslag om en utökad möjlighet för hovrätten att ändra en påföljd till den tilltalades nackdel i visst fall (avsnitt 12.10.4 i betänkandet).

Regeringen har i lagrådsremissen Utvisning på grund av brott – ett skärpt regelverk lämnat förslag till ändringar i utlänningslagen (2005:716) och brottsbalken som syftar till att skärpa reglerna om utvisning på grund av brott. De föreslagna ändringarna ska träda i kraft den 2 juli 2022. Regeringen utgår i detta lagstiftningsärende från att berörda bestämmelser i utlänningslagen och brottsbalken kommer att få det innehåll som föreslås i den lagrådsremissen.

4 Den tilltalades ålder i straffprocessen

4.1 Betydelsen av den tilltalades ålder

Den tilltalades ålder kan ha betydelse för bestämmandet av påföljd ...

Den tilltalades ålder har betydelse på olika sätt i straffprocessen. Vid bestämmande av påföljd kan den tilltalades såväl låga ålder som höga ålder ha betydelse.

När det gäller den tilltalades ungdom ska den beaktas särskilt i mildrande riktning vid straffmätningen om den tilltalade har begått brottet innan han eller hon fyllt 21 år (29 kap. 7 § första stycket brottsbalken). Det

kallas ibland för ungdomsreduktion. Utgångspunkten är att straffnedsättningen blir större för den som vid tidpunkten för brottet var väsentligt yngre än 21 år än för den som nästan uppnått denna ålder. I princip blir det fråga om allt större straffnedsättning ju yngre lagöverträdaren är. Även om reduktionen inte bör ske helt schematiskt utan också differentieras utifrån t.ex. straffets längd (NJA 2000 s. 421) tillämpas ofta, som en allmän utgångspunkt i praxis, kvotdelar av straffvärdet enligt en fallande skala utifrån ålder. Enligt den ordningen reduceras straffvärdet för en 15-åring till 1/5, en 18-åring till 1/2 och en 20-åring till 3/4 av det värde som gällt för en vuxen lagöverträdare.

Genom lagändringar som trädde i kraft den 2 januari 2022 slopades ungdomsreduktionen för lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år vid allvarlig brottslighet (se propositionen Slopade straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet, prop. 2021/22:17). Den tilltalades ungdom ska enligt ändringarna inte längre beaktas särskilt vid straffmätningen om den tilltalade har begått brottet efter att han eller hon fyllt 18 år och det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år eller brottets straffvärde uppgår till fängelse i ett år eller mer. Vidare ska det för brott som någon har begått efter det att han eller hon fyllt 18 år, om det är föreskrivet för brottet, vara möjligt att döma till fängelse i högst arton år eller på livstid.

Den tilltalades ungdom kan också ha betydelse för påföljdsvalet. För lagöverträdare som är under 18 år vid tidpunkten för lagföringen bestäms påföljden normalt till någon av de särskilda ungdomspåföljderna eller till böter. De särskilda ungdomspåföljderna är ungdomsvård, ungdomstjänst, ungdomsövervakning och slutna ungdomsvård. Fängelse får väljas som påföljd för den som begått brott före 18 års ålder endast om det finns synnerliga skäl (30 kap. 5 § första stycket brottsbalken). Om rätten anser att det finns sådana skäl ska påföljden i stället för fängelse bestämmas till slutna ungdomsvård på viss tid, om inte särskilda skäl talar emot det (32 kap. 5 § brottsbalken). Under vissa förutsättningar kan det bli aktuellt att döma lagöverträdare som har fyllt 18 men inte 21 år till någon av de särskilda ungdomspåföljderna. Sammantaget kan det således ha stor betydelse för påföljdsbestämningen om den tilltalade är under 21 år.

När det gäller den tilltalades höga ålder ska den beaktas i skälighetsomfattning vid straffmätningen om den tilltalade skulle drabbas oskäligt hårt av ett straff utmätt efter brottets straffvärde (29 kap. 5 § första stycket 2 brottsbalken). Av förarbetena framgår att det i regel finns anledning att överväga om bestämmelsen ska tillämpas när den tilltalade har fyllt 65 år och det är aktuellt att döma ut ett straff på mer än någon eller några månaders fängelse (prop. 1987/88:120 s. 95). Några generella riktlinjer för hur stor nedsättning som ska göras liknande dem som finns för unga lagöverträdare finns inte. Den tilltalades höga ålder kan även ha betydelse för val av påföljd (30 kap. 4 § brottsbalken).

... för frågan om utvisning ...

Åldern kan även ha betydelse för frågan om utvisning på grund av brott. Den som kom till Sverige innan han eller hon fyllt 15 år och som har vistats här i minst fem år när åtal väcks får utvisas endast om han eller hon har

gjort sig skyldig till brottslighet som har ett straffvärde som uppgår till fängelse i minst två år, eller annars är av sådan karaktär att han eller hon inte bör få stanna kvar i Sverige. Detsamma gäller om utlänningslagen har återfallit i brott på ett sådant sätt att han eller hon inte bör få stanna kvar (8 a kap. 5 § utlänningslagen). I ärenden som rör barn ska rätten vidare i första hand beakta vad som bedöms vara barnets bästa (jfr 1 kap. 10 § utlänningslagen och artikel 3 i FN:s konvention om barnets rättigheter [barnkonventionen]). Det bör inte komma i fråga att utvisa den som är under 18 år och har båda sina föräldrar i Sverige (se lagrådsremissen Utvisning på grund av brott – ett skärpt regelverk, s. 55 och 123).

När utvisningsfrågan provas ska rätten även ta hänsyn till om det finns hinder mot att beslutet verkställs (8 a kap. 3 § utlänningslagen). Ett beslut om avvisning eller utvisning av ett ensamkommande barn får inte verkställas om inte den verkställande myndigheten har försäkrat sig om att barnet kommer att tas emot av en familjemedlem, en utsedd förmyndare eller en mottagningsenhet väl lämpad för att ta hand om barn (12 kap. 3 a § utlänningslagen).

Om det finns förutsättningar att utvisa den tilltalade måste rätten också ta ställning till under hur lång tid han eller hon ska förbjudas att återvända till Sverige (8 a kap. 10–11 §§ utlänningslagen). Vid bedömningen av återreseförbudets längd ska utgångspunkten vara brottslighetens straffvärde men rätten ska också ta hänsyn till brottslighetens karaktär, risken för att utlänningslagen gör sig skyldig till fortsatt brottslighet här i landet, utlänningsens anknytning till Sverige eller andra särskilda omständigheter hänförliga till utlänningslagen. Att den tilltalade är underårig är en sådan särskild omständighet hänförlig till utlänningslagen som bör vägas in i bedömningen och som kan medföra ett kortare återreseförbud än vad brottslighetens allvar motiverar.

... och för handläggningen

För handläggningen av mål och ärenden hos polis, åklagare och domstol där den misstänkte eller tilltalade är under 21 år finns det särskilda bestämmelser i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. I lagen uppställs bl.a. vissa skyndsamhetskrav. Om den misstänkte är under 18 år och fängelse kan följa på brottet gäller att förundersökningen ska bedrivas med särskild skyndsamhet (4 §). Vidare gäller att ett mål i domstol alltid ska handläggas skyndsamt om den tilltalade inte har fyllt 21 år (29 § första stycket). Är den tilltalade under 18 år och kan fängelse i mer än sex månader följa på brottet ska dessutom de tidsfrister som gäller i mål där den tilltalade är häktad iakttagas (29 § andra stycket). Det innebär bl.a. att huvudförhandlingen ska påbörjas snarast och senast inom två veckor från den dag då åtalet väcktes (45 kap. 14 § andra stycket rättegångsbalken).

Utöver krav på skyndsamhet uppställs krav på underrättelse. Om en person som inte har fyllt 18 år är skäligen misstänkt för ett brott ska vårdnadshavaren eller någon annan vuxen som svarar för den unges vård och fostran samt någon annan som har en fostrande roll i förhållande till den unge omedelbart underrättas och kallas till förhör som hålls med den unge om det inte strider mot den unges bästa eller om det finns andra särskilda

skäl (5 §). Även socialtjänsten ska underrättas i vissa fall (6 §). Har åtal väckts mot en tilltalad som inte har fyllt 18 år ska rätten underrätta vårdnadshavaren om tidpunkten för förhandlingen, om inte särskilda skäl talar mot det (26 §).

Barnkonventionen

Om den tilltalade är under 18 år är barnkonventionen tillämplig. Barnkonventionen gäller som lag i Sverige sedan den 1 januari 2020 och vilar på fyra grundläggande principer: principen om icke-diskriminering (artikel 2), principen om barnets bästa (artikel 3), barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling (artikel 6) och barnets rätt att komma till tals (artikel 12). När det gäller straffprocessen är även artikel 37 och 40 av särskild betydelse. Enligt artikel 37 får inte livstids fängelse utan möjlighet till frigivning dömas ut för brott som begåtts av personer under 18 års ålder. Vidare ska varje frihetsberövat barn hållas åtskilt från vuxna. I artikel 40 anges rättigheter för barn som är misstänkta eller åtalade för brott eller har befunnits skyldiga till brott.

4.2 Möjligheten att utreda åldern och beakta nya åldersuppgifter

Förutsättningar att utreda den tilltalades ålder

Gemensamt för de regelverk som finns är att de utgår från att åldern på den som är misstänkt eller åtalad för ett brott är känd. Sedan reglerna tillkom har samhället förändrats och det förekommer att den som misstänks eller åtalas för brott inte omfattas av den svenska folkbokföringen. Det kan därför råda osäkerhet om den tilltalades ålder. De medicinska åldersbedömningar som kan göras ger endast besked om ett visst åldersspann. Det är emellertid oftast inte tillräckligt i straffprocessen. Vid straffmätning där den tilltalades ungdom ska beaktas har varje år betydelse. Även för påföljdsvalet är det viktigt att en exakt ålder kan anges eftersom det för flera av bestämmelserna som gäller påföljdsval har betydelse om den tilltalade är över eller under 18 år. För frågan om utvisning på grund av brott kan det också vara avgörande om den tilltalade är under eller över 18 år. Särskilda regler gäller dessutom för utvisning av den som kom till Sverige innan han eller hon fyllt 15 år och har vistats här i minst fem år när åtal väcks. Även för frågan om utvisning är det därför angeläget att en exakt ålder kan anges.

För att få fram åldern på en misstänkt brukar polis och åklagare försöka inhämta identitetsuppgifter från ambassaden eller ett internationellt polis-samarbete, t.ex. Interpol. Uppgiftsinhämtning via dessa kanaler tar dock tid och svaren kan vanligen inte inväntas eftersom både åklagare och domstol har att förhålla sig till särskilda tidsfrister eller skyndsamhetskrav som gäller på grund av att den tilltalade gjort gällande att han eller hon är ung eller för att han eller hon är frihetsberövad. När målet prövas av domstolen kan åldern därför fortfarande vara oklar.

Möjlighet att beakta nya åldersuppgifter i högre rätt och efter laga kraft

Nya uppgifter om den tilltalades ålder kan komma fram såväl i tingsrätten som i hovrätten och i Högsta domstolen. Om de nya uppgifterna om ålder kommer fram under processen i tingsrätten kan de nya uppgifterna läggas fram och rätten kan lägga dem till grund för sin prövning. Samma sak gäller om det kommer fram nya uppgifter under hovrättsprocessen eller i Högsta domstolen och de nya åldersuppgifterna är till fördel för den tilltalade eller om de nya uppgifterna är till nackdel för den tilltalade och åklagaren har överklagat domen till nackdel för den tilltalade. Om de nya uppgifterna är till nackdel för den tilltalade och endast han eller hon har överklagat domen eller om åklagaren har överklagat till den tilltalades förmån gäller emellertid det s.k. förbudet mot reformatio in pejus. Förbudet innebär att hovrätten är förhindrad att döma till en påföljd som är att anse som svårare eller mer ingripande än den som tingsrätten har dömt till (51 kap. 25 § rättegångsbalken). Förbudet gäller även i Högsta domstolen (55 kap. 15 § första stycket 2 rättegångsbalken).

Nya uppgifter om ålder kan även komma fram efter att domen har fått laga kraft. I sådana fall kan uppgifterna endast beaktas om resning beviljas. I rättspraxis har resning beviljats när de nya åldersuppgifterna har varit till fördel för den tilltalade, men inte när de har varit till nackdel för honom eller henne (NJA 1989 s. 622, NJA 2016 s. 851 och NJA 2020 s. 134).

5 Resning vid nya uppgifter om en tilltalads ålder

5.1 Resning till nackdel bör kunna beviljas vid nya uppgifter om ålder

Regeringens bedömning: Det bör vara möjligt att bevilja resning till nackdel för den tilltalade om det kommer fram nya uppgifter om hans eller hennes ålder som endast har betydelse för påföljdsfrågan eller för frågan om utvisning på grund av brott.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En klar majoritet av remissinstanserna instämmer i bedömningen eller invänder inte mot den. Bland dessa finns *Riksdagens ombudsmän, Högsta domstolen, Svea hovrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Hovrätten för Västra Sverige, Hovrätten för Övre Norrland, Hovrätten för Nedre Norrland, Attunda tingsrätt, Helsingborgs tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Justitiekanslern, Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten, Brottsoffermyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Barnombudsmanen, Migrationsverket, Brottsofferjouren och Brottsförebyggande rådet.*

Sveriges advokatsamfund och Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet (Stockholms universitet) delar inte bedömningen.

Sveriges advokatsamfund anser att resning endast bör vara möjligt undantagsvis och att orubblighetsprincipen bör väga tungt vid resning till nackdel för en tilltalad. Universitetet menar att det riskerar att minska förtroendet för rättsordningen och urholka skyddet för den tilltalade om det införs ytterligare möjligheter till resning till nackdel för en tilltalad.

Göta hovrätt anser att det bör övervägas att i stället införa ett undantag från skyndsamhetskravet som gäller för unga lagöverträdare när ytterligare utredningsåtgärder behövs för att fastställa den tilltalades ålder.

Skälen för regeringens bedömning

Nuvarande möjlighet till resning till nackdel för en tilltalad vid nya uppgifter

När en dom har fått laga kraft är utgångspunkten att den inte får ändras. Denna princip är av grundläggande betydelse för rättsordningens stabilitet men också för enskildas rättstrygghet. Undantagsvis har det dock ansetts att det kan finnas skäl att ta upp ett mål på nytt. För detta ändamål finns det bestämmelser om resning (58 kap. rättegångsbalken).

Resning kan under vissa förutsättningar beviljas om det kommer fram nya omständigheter eller bevis efter att domen har fått laga kraft. För att kunna bevilja resning till en tilltalads nackdel krävs att den nya omständigheten eller beviset sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade skulle ha dömts för brottet eller till att en väsentligt strängare straffbestämmelse skulle ha tillämpats (58 kap. 3 § första stycket 2 rättegångsbalken). Med väsentligt strängare straffbestämmelse avses att det ska vara fråga om en ändrad brottsrubricering. Det är således inte möjligt att bevilja resning om den nya omständigheten eller beviset enbart skulle ha haft betydelse för påföljdsbestämningen, såsom är fallet vid nya uppgifter om den tilltalades ålder. Det har Högsta domstolen konstaterat i ett fall där såväl tingsrätten som hovrätten utgick ifrån att den tilltalade var 16 år gammal och dömde honom för grov våldtäkt till nio månaders sluten ungdomsvård. Åklagaren ansökte sedan om resning med stöd av nya uppgifter om den tilltalades ålder och gjorde gällande att han var 20 år gammal vid gärningstillfället och att påföljden därför skulle bli ett längre fängelsestraff (NJA 2016 s. 851).

Som konstateras i promemorian är det inte en tillfredställande ordning att det inte går att bevilja resning i den beskrivna situationen. Avsaknaden av en möjlighet att bevilja resning leder till att den tilltalade får en betydligt lindrigare påföljd än vad som hade varit fallet om rätten utgått från en högre ålder. I promemorian föreslås därför att det ska införas en ny möjlighet till resning till nackdel för en tilltalad som ger förutsättningar att resa ett mål om det kommer fram nya uppgifter om den tilltalades ålder som skulle ha lett till en väsentligt strängare påföljd än den som dömts ut i det ordinarie förfarandet.

Göta hovrätt anser att det i stället för en utökad möjlighet till resning till nackdel för en tilltalad bör övervägas om ett undantag bör införas från skyndsamhetskravet som gäller för handläggningen i domstol av mål med unga lagöverträdare. I likhet med hovrätten anser regeringen att det vore önskvärt med en ordning där identitetsuppgifter som polis och åklagare försöker inhämta från t.ex. ambassaden eller Interpol kan inväntas under den ordinarie processen. För att kunna motivera ett undantag från

skyndsamhetskravet som gäller för handläggningen av mål med unga lagöverträdare krävs dock enligt regeringens uppfattning att det går att säkerställa att det alltid kommer ett svar om den tilltalades ålder vid sådan uppgiftsinhämtning och att det på förhand går att säga hur lång tid det kommer att ta att få ett eventuellt svar. Några sådana möjligheter finns inte. Ett undantag skulle därför riskera att leda till att handläggningen fördröjs i onödan i flertalet fall. Ett undantag från skyndsamhetskravet för unga lagöverträdare skulle inte heller lösa situationen om den misstänkte är häktad, vilket ofta är fallet vid grova brott.

Mot denna bakgrund framstår det inte som ett alternativ med ett undantag från skyndsamhetskravet för unga lagöverträdare. I stället bör det, som föreslås i promemorian, övervägas om en ny resningsgrund bör införas.

Det finns skäl att införa en ny resningsgrund till nackdel för en tilltalad

När möjligheten att utvidga resning till nackdel för den tilltalade övervägs måste en avvägning göras mellan dels intresset av att slutligt avgjorda mål inte ska kunna prövas igen (orubblighetsprincipen), dels intresset av att domar och beslut är materiellt riktiga (sanningsprincipen). Som både *Sveriges advokatsamfund* och *Stockholms universitet* framhåller bör orubblighetsprincipen tillmätas särskild betydelse när det gäller resning till nackdel för en tilltalad. Det beror på att det är väsentligt för den enskilde att det går att lita på att ett avgörande som huvudregel står fast. För att resning till den tilltalades nackdel ska vara aktuellt bör det därför, i likhet med vad som har uttalats i tidigare förarbeten, krävas att det finns starka skäl för en sådan ordning (NJA II 1940 s. 159). Endast i sådana fall där resultatet framstår som stötande bör resning kunna beviljas.

Ett starkt skäl till att resning till nackdel för en tilltalad bör kunna beviljas vid nya uppgifter om den tilltalades ålder är intresset av att lika fall behandlas lika. För rättssystemets legitimitet är det angeläget att likabehandlingsprincipen upprätthålls. En ordning som innebär att vuxna personer i vissa fall felaktigt behandlas som unga i påföljdshänseende kan uppfattas som orättvis och leda till att förtroendet för rättsväsendet minskar. Regeringen delar således inte *Stockholms universitets* oro för att förtroendet för rättsordningen kommer att minska om möjligheten att bevilja resning utvidgas på det sätt som föreslås i promemorian. Det kan tvärtom vara så att förtroendet för rättsordningen ökar om det är möjligt att korrigera domar som vilar på felaktiga förutsättningar som har lett till ett resultat som kan upplevas som stötande.

Ett annat starkt skäl till att resning till nackdel för den tilltalade bör kunna beviljas vid nya uppgifter om ålder är att de särskilda ungdomspåföljderna är utformade och anpassade efter ungas behov och förutsättningar. Som exempel kan nämnas slutna ungdomsvård som är en påföljd som är förbehållen personer som har begått brott innan de fyllt 18 år och som avtjänas på Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem. Det är i regel inte lämpligt att personer som åldersmässigt inte passar in på ett särskilt ungdomshem placeras där.

Som redovisas i avsnitt 4.1 har åldern även betydelse för frågan om utvisning på grund av brott. Det kan framstå som lika stötande att en person inte har utvisats som rätteligen borde ha utvisats som att han eller hon har

fått en för lindrig påföljd i förhållande till sin ålder. Även när det gäller utvisning väger intresset av att lika fall behandlas lika tungt. För rätts-systemets legitimitet är det angeläget att likabehandlingsprincipen upprätthålls även i fråga om utvisning.

Sammantaget finns det alltså starka skäl för att brottmålsdomar där det framkommer nya uppgifter om den tilltalades ålder bör kunna prövas på nytt. Vid den intresseavvägning som ska göras mellan orubblighetsprincipen och sanningsprincipen anser regeringen att de ovan redovisade skälen sammantaget innebär att intresset av materiellt riktiga domar väger tyngre än intresset av att slutligt avgjorda mål inte ska kunna prövas igen. Det finns alltså anledning att införa en möjlighet till resning när nya uppgifter om den tilltalades ålder kommer fram efter att domen har fått laga kraft.

5.2 En ny resningsgrund till nackdel när den tilltalade visar sig vara äldre och skulle ha dömts till en väsentligt svårare påföljd

Regeringens förslag: Resning ska få beviljas till den tilltalades nackdel om sökanden åberopar en omständighet eller ett bevis som inte tidigare har lagts fram om att den tilltalade är äldre än vad rätten funnit och som sannolikt skulle ha lett till att han eller hon skulle ha dömts till en väsentligt svårare eller väsentligt mer ingripande påföljd, eller till en annan utgång i utvisningsfrågan.

I övrigt ska samma förutsättningar gälla som för resning till den tilltalades nackdel vid nya omständigheter eller bevis som sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade dömts för brottet eller till att en väsentligt strängare straffbestämmelse skulle ha tillämpats.

Regeringens bedömning: Det saknas behov att reglera att resning enligt den nya resningsgrunden ska få beviljas i fråga om alla former av särskild rättsverkan av brott.

Ett enskilt anspråk som har satts ned till ett lägre belopp med anledning av den tilltalades ungdom bör kunna resas redan med stöd av befintlig reglering om det kommer fram nya uppgifter om den tilltalades ålder som sannolikt skulle ha lett till en annan utgång i skadestandsfrågan. Någon ytterligare reglering behövs inte.

Promemorians bedömning och förslag överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian görs i första hand bedömningen att det inte krävs någon lagstiftning när det gäller resning i utvisningsfrågan vid nya uppgifter om ålder och i andra hand lämnas ett lagförslag som är utformat på ett annat sätt än regeringens. Promemorians lagförslag omfattar uttryckligen alla former av särskild rättsverkan av brott. Det görs inte någon bedömning av om det är möjligt att bevilja resning till nackdel för en tilltalad i fråga om ett enskilt anspråk vid nya åldersuppgifter. I promemorian föreslås även en annan lagteknisk utformning.

Remissinstanserna: En klar majoritet av remissinstanserna tillstyrker promemorians förslag om att det bör införas en ny resningsgrund till nackdel för den tilltalade för att göra det möjligt att bevilja resning när de nya uppgifterna endast har betydelse för påföljden. Bland dessa finns

Riksdagens ombudsmän, Högsta domstolen, Svea hovrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Hovrätten för Västra Sverige, Hovrätten för Övre Norrland, Hovrätten för Nedre Norrland, Attunda tingsrätt, Helsingborgs tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Justitiekanslern, Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten, Brottsoffermyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Barnombudsmannen, Migrationsverket, Brottsofferjouren och Brottsförebyggande rådet. Svea hovrätt anser dock att väsentlighetskravet inte bör tillämpas så strängt som det föreslås i promemorian.

Stockholms universitet är negativt till förslaget och anför bl.a. att det inte är lämpligt att utforma den nya resningsgrunden med ett krav på att sökanden ska åberopa de nya uppgifterna om ålder med hänsyn till de skillnader som finns när det gäller ansvaret för utredningen i fråga om skuld- respektive påföljdsfrågan. Vidare ifrågasätter universitetet om det kommer att vara möjligt att bevilja resning i endast påföljdsfrågan med hänsyn till att universitet anser att skuld- och påföljdsfrågan inte kan separeras vid resning. Universitetet anser dessutom att det kan ifrågasättas om ett ursäktsskäl bör införas eftersom rätten har det primära utredningsansvaret för påföljdsfrågan. Sveriges advokatsamfund avstyrker förslaget, men anser att om det ändå införs bör det begränsas till brott som kan leda till fängelse i mer än två år. Advokatsamfundet framför, i likhet med Stockholms universitet, även synpunkter på att lagtexten utformats med dubbla sannolikhetsbedömningar.

Ett fåtal remissinstanser yttrar sig över bedömningen som görs i promemorian när det gäller frågan om behovet av att reglera möjligheten till resning i utvisningsfrågan vid nya uppgifter om ålder. Hovrätten över Skåne och Blekinge och Hovrätten för Nedre Norrland delar den bedömning som görs i promemorian. Svea hovrätt, Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten, ifrågasätter bedömningen och anser att det bör regleras att resning får beviljas även i fråga om utvisning vid nya uppgifter om ålder för att det inte ska råda någon tveksamhet om att resning kan beviljas även i den frågan.

Hovrätten för Västra Sverige och Attunda tingsrätt uppmärksammar att skadeståndet kan ha satts ned på grund av den tilltalades låga ålder och efterfrågar överväganden av hur förslagen förhåller sig till reglerna om resning i tvistemål.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Den tilltalades ungdom ska ha beaktats i den ordinarie processen

I promemorian föreslås att det som en förutsättning för att resning ska få beviljas till nackdel för den tilltalade enligt den nya grunden ska krävas att rätten i den ordinarie processen vid påföljdsbestämningen har beaktat att den tilltalade var under 21 år när brottet begicks. Det innebär att tillämpningsområdet för den nya resningsgrunden begränsas till sådana fall där rätten i den tidigare rättegången har beaktat den tilltalades ungdom.

Ett alternativ till att begränsa tillämpningsområdet på det sätt som föreslås är att göra regleringen åldersneutral. Den skulle då omfatta samtliga fall där rätten i den ordinarie processen har tagit hänsyn till den tilltalades ålder vid straffmätning eller påföljdsval. Resning skulle då vara möjlig att bevilja till nackdel för den tilltalade oavsett om det är den tilltalades höga eller låga ålder som har beaktats.

Enligt regeringens bedömning framstår dock den avgränsning som görs i promemorian som väl avvägd. Som framgår av avsnitt 4.1 får den tilltalades höga ålder vanligtvis inte lika stort genomslag vid straffmätning och påföljdsval som den tilltalades låga ålder. Det finns inte heller något som talar för att det är vanligt förekommande att åldern är oklar på lagöverträdare högre upp i åldrarna. Med beaktande av att resningsregeln inte bör ges ett vidare tillämpningsområde än vad som är sakligt motiverat, och då ingen remissinstans invänder mot avgränsningen, anser regeringen att resningsregeln bör begränsas på det sätt som föreslås i promemorian. Det innebär att möjligheten till resning på grund av nya uppgifter om ålder bör omfatta de fall där den tilltalade i den ordinarie processen har bedömts vara mellan 15 och 21 år. Enligt regeringens uppfattning är det emellertid inte nödvändigt att det framgår av lagtext att rätten vid påföljdsbestämningen ska ha beaktat den tilltalades ungdom. Avgränsningen av resningsbestämmelsens tillämpningsområde bör i stället komma till uttryck genom övriga rekvisit i bestämmelsen, vilket utvecklas nedan.

Nya omständigheter eller bevis om att den tilltalade är äldre än vad rätten funnit

I promemorian föreslås att det ska krävas att sökanden åberopar en ny omständighet eller ett nytt bevis om den tilltalades ålder för att resning ska få beviljas. Förslaget är utformat med den nuvarande resningsregeln om nya omständigheter och bevis som förebild (58 kap. 3 § första stycket 2 rättegångsbalken). *Stockholms universitet* menar att det inte är lämpligt att utforma den nya resningsgrunden på ett sådant sätt med hänsyn till att de nya uppgifterna om ålder syftar till en annan bedömning av påföljden och ansvaret för utredningen i fråga om skuld respektive påföljd skiljer sig åt.

När det gäller ansvaret för utredningen i skuldfrågan respektive påföljdsfrågan finns det som universitetet pekar på vissa skillnader. Det är åklagaren som har bevisbördan för förhållanden som har bäring på skuldfrågan och ansvaret för att de åberopas i processen. Däremot brukar man inte tala om att åklagaren har bevisbördan för omständigheter av betydelse för påföljden. När det gäller sådana förhållanden är det i stället rätten som är ansvarig för att den utredning som krävs finns tillgänglig. Rätten är t.ex. skyldig att vid behov begära in yttrande från Kriminalvården, besluta om rättspsykiatrisk undersökning och se till att det finns ett aktuellt utdrag ur belastningsregistret (lagen [1991:2041] om särskild personutredning i brottmål, m.m. och lagen [1991:1137] om rättspsykiatrisk undersökning).

Även om rätten har ett ansvar för att underlag för bestämmande av påföljden finns tillgängligt ligger det dock i praktiken på parterna att uppmärksamma rätten på sådana förhållanden som kan ha betydelse. Högsta domstolen har t.ex. uttalat att en domstol generellt sett har begränsade möjligheter att vidta åtgärder i syfte att få underlaget för den kommande domen att bli komplett, bl.a. med hänsyn till den opartiska position som rätten ska inta. Enligt Högsta domstolen är det i vissa fall avsevärt enklare, och också naturligare, att exempelvis åklagaren lägger fram utredning av betydelse för påföljden (NJA 2016 s. 719). Det finns alltså ingenting som hindrar parterna från att åberopa omständigheter eller bevis även i åldersfrågan.

Det måste också beaktas att promemorians förslag handlar om förutsättningarna för att bevilja resning i brottmål. När det gäller resning är det naturligt att det är den som ansöker om resning och som vill att målet ska prövas på nytt som måste åberopa omständigheter och bevis till stöd för sin ansökan. Det ska inte sammanblandas med hur ansvarsfördelningen mellan parterna och rätten ser ut i den ordinarie processen. Sammanfattningsvis ser regeringen således inget hinder mot att den nya resningsgrunden i detta avseende utformas på det sätt som föreslås i promemorian.

Eftersom resningsgrunden till nackdel för den tilltalade ska vara förbehållen de fall där den tilltalades ungdom har beaktats i den ordinarie processen måste den nya åldersuppgiften ta sikte på att den tilltalade är äldre än vad rätten funnit. En förutsättning för att resning ska få beviljas enligt den nya resningsgrunden bör således vara att sökanden åberopar en omständighet eller ett bevis om att den tilltalade är äldre än vad rätten funnit.

På samma sätt som gäller för resning i övrigt bör det dessutom uppställas ett nyhetskrav i förhållande till de uppgifter som sökanden åberopar. Det innebär att omständigheter eller bevis om den tilltalades ålder som har lagts fram i den tidigare rättegången på sådant sätt att de har kunnat läggas till grund för domen där, inte kan åberopas till grund för ansökan om resning (NJA 1998 s. 148).

De nya uppgifterna om ålder skulle sannolikt ha lett till en annan utgång

Enligt befintlig reglering om resning till nackdel för en tilltalad är det inte tillräckligt att det läggs fram en ny omständighet eller ett nytt bevis. Det uppställs även krav på att den nya uppgiften sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade dömts för brottet eller till att brottet hänförts under en väsentligt strängare straffbestämmelse (58 kap. 3 § första stycket 2 rättegångsbalken). Det krävs alltså att omständigheterna eller bevisen sannolikt skulle ha påverkat utgången i den tidigare rättegången om den hade åberopats där.

Som föreslås i promemorian bör ett liknande krav införas även för den nya resningsgrunden. Den nya uppgiften om den tilltalades ålder måste således sannolikt ha lett till en ändring av utgången i den tidigare rättegången om den hade lagts fram där. Resningsdomstolen måste alltså göra en hypotetisk bedömning av om de nya uppgifterna om ålder är sådana att de sannolikt skulle leda till en annan slutsats.

I promemorian föreslås att det utöver kravet på att de nya uppgifterna sannolikt skulle ha lett till en annan utgång också ska uppställas ett krav på att den nya uppgiften sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade bedömts vara äldre än vad rätten i den tidigare rättegången funnit. Både *Sveriges advokatsamfund* och *Stockholms universitet* är kritiska till den föreslagna utformningen med två sannolikhetsrekvisit och menar att det kan leda till tillämpningssvårigheter.

Enligt regeringens uppfattning är det inte nödvändigt att utforma lagtexten på det sätt som föreslås i promemorian. För att kunna komma fram till att den nya uppgiften om att den tilltalade är äldre än vad rätten funnit sannolikt skulle ha lett till en annan utgång i påföljdsfrågan är det nödvändigt att göra en bedömning av om det nya materialet skulle ha lett till att rätten i den tidigare rättegången skulle ha utgått från en högre ålder

på den tilltalade. Bedömningen av den tilltalades ålder kommer således att utgöra ett led i bedömningen av om den nya omständigheten eller beviset sannolikt skulle ha lett till en annan utgång i påföljdsfrågan. Det bör därför vara tillräckligt att det av lagtexten framgår att den nya uppgiften om att den tilltalade är äldre än vad rätten funnit sannolikt skulle ha lett till en annan utgång i påföljdsfrågan.

Den sannolika påföljden skulle ha blivit väsentligt svårare eller väsentligt mer ingripande

Som konstateras i det föregående bör orubblighetsprincipen väga tungt när det gäller resning till nackdel för den tilltalade. Varje förändring av utgången i skärpande riktning som en ny uppgift om den tilltalades ålder skulle kunna föra med sig bör således inte kunna leda till resning. Som föreslås i promemorian bör det därför införas ett krav på att det ska vara en väsentlig skillnad mellan den påföljd som dömdes ut i den ordinarie processen och den påföljd som sannolikt skulle ha dömts ut om de nya uppgifterna hade varit kända. I promemorian föreslås att begränsningen bör formuleras som ett krav på att den tilltalade skulle ha dömts till en väsentligt strängare påföljd. Enligt promemorian avses med strängare påföljd såväl väsentligt svårare som väsentligt mer ingripande påföljd och avser både straffmätning och påföljdsval (jfr 51 kap. 25 § rättegångsbalken). Som skäl för att ändå välja strängare påföljd som rekvisit anges att det språkligt sett blir en enklare konstruktion.

Rekvisitet strängare används i flera bestämmelser om resning, men då i sammanhanget en strängare straffbestämmelse. När man talar om påföljd brukar man i stället tala om svårare eller mer ingripande påföljd och som konstateras i promemorian är det också de uttrycken som används i 51 kap. 25 § rättegångsbalken. Med svårare påföljd avses enligt den bestämmelsen vad som enligt brottsbalken formellt sett är en svårare påföljd. Fängelse är t.ex. en svårare påföljd än böter, villkorlig dom och skyddstillsyn (1 kap. 5 § och 30 kap. 1 § brottsbalken). Uttrycket svårare påföljd omfattar även en strängare påföljd av samma slag som den utdömda, t.ex. ett längre fängelsestraff. Med mer ingripande påföljd avses en påföljd som inte är formellt svårare men som framstår som mer ingripande för den tilltalade (prop. 1988/89:2 s. 11 f. och NJA 2015 s. 386). Som konstateras i promemorian omfattar således uttrycken svårare eller mer ingripande påföljd såväl straffmätning som påföljdsval. Enligt regeringens uppfattning är det emellertid inte lämpligt att använda olika uttryck för samma sak. Eftersom det är svårare eller mer ingripande påföljd som avses även i den nya resningsbestämmelsen bör det rekvisitet användas även där. Väsentlighetsrekvisitet bör relatera till både svårare och mer ingripande påföljd.

Enligt regeringens uppfattning är det inte möjligt att ange några generella riktlinjer för när väsentlighetskravet bör anses vara uppfyllt. En bedömning av vad som är att anse som en väsentligt svårare eller väsentligt mer ingripande påföljd måste göras i varje enskilt fall. Den påföljd som sannolikt skulle ha dömts ut i den ordinarie processen om de nya åldersuppgifterna hade varit kända där måste alltid sättas i relation till den utdömda påföljden. Det innebär att en rad olika situationer kan uppstå bero-

ende på vilken den utdömda påföljden är och vilken påföljd som i stället borde ha dömts ut med hänsyn till de nya åldersuppgifterna.

En tänkbar situation är att den utdömda påföljden är fängelse men att fängelsestraffets längd har reducerats på grund av den tilltalades ungdom. Frågan om väsentlighetskravet är uppfyllt blir då beroende av hur mycket längre fängelsestraffet skulle ha blivit om rätten hade utgått från den högre åldern.

En annan situation är att påföljden i den tidigare rättegången har bestämts till sluten ungdomsvård och det sedan kommer fram nya uppgifter om att den tilltalade var över 18 år vid tiden för brottet, något som kan medföra att påföljden i stället skulle ha bestämts till fängelse (32 kap. 5 § brottsbalken). Slutn ungdomsvård används framför allt som påföljd vid brottslighet med mycket höga straffvärden och i absoluta tal får den tilltalades ungdom större betydelse för straffmätningen ju högre straffvärde det enskilda brottet har. Det beror på att ungdomsreduktionen, när den är tillämplig, vanligen sker genom att straffvärdet reduceras enligt en fallande skala utifrån den tilltalades ålder. Enligt den ordningen reduceras straffvärdet för en 15-åring till 1/5, en 18-åring till 1/2 och en 20-åring till 3/4 av det värde som gällt för en vuxen lagöverträdare. När det gäller brott med höga straffvärden kan alltså även mindre skillnader mellan den ålder som rätten i det ordinarie förfarandet har utgått ifrån och den nya åldersuppgiften få stor betydelse för längden på det straff som mäts ut. I de fall påföljden har bestämts till slutn ungdomsvård och det kommer fram nya uppgifter om att den tilltalade var över 18 år vid tiden för brottet som medför att påföljden i stället skulle ha bestämts till fängelse bör därför väsentlighetskravet inte sällan anses uppfyllt. En bedömning av längden på den slutna ungdomsvården i förhållande till det sannolika fängelsestraffet måste emellertid alltid göras. Vid den jämförelsen måste hänsyn tas till att det inte förekommer någon villkorlig frigivning från slutn ungdomsvård.

I likhet med den bedömning som görs i promemorian bör väsentlighetskravet normalt sett vara uppfyllt i en situation där den utdömda påföljden är en icke frihetsberövande påföljd och den nya påföljden bedöms bli ett längre fängelsestraff. Till skillnad från vad som anges i promemorian bör det emellertid inte krävas att fängelsestraffet uppgår till minst ett år för att resning ska få beviljas. Som *Svea hovrätt* framför kan det inte uteslutas att väsentlighetskravet kan vara uppfyllt om en icke frihetsberövande påföljd har dömts ut och den nya påföljden sannolikt skulle bli ett längre fängelsestraff även om det inte uppgår till ett år. Vissa påföljder som t.ex. skyddstillsyn och ungdomsvård kan variera mycket till innehåll och bedömningen av om väsentlighetskravet är uppfyllt kan falla olika ut beroende på hur ingripande en sådan påföljd är.

Svea hovrätt framför också att det inte generellt bör vara uteslutet att bevilja resning om den tilltalade har dömts till en icke frihetsberövande påföljd och den nya påföljden bedöms bli skyddstillsyn med s.k. kontraktsvård eller skyddstillsyn i förening med fängelse eller samhällstjänst eftersom dessa påföljder kan användas vid förhållandevis höga straffvärden. Regeringen delar den uppfattningen. Det kommer dock ofta vara svårt för resningsdomstolen att bedöma om den nya påföljden kan bli skyddstillsyn med s.k. kontraktsvård eller skyddstillsyn med samhällstjänst eftersom nödvändig utredning från Kriminalvården vanligtvis inte finns

tillgänglig vid prövningen av resningsansökan. Resningsdomstolen kommer därför endast att kunna göra en översiktlig bedömning av den nya påföljden med utgångspunkt i gärningens straffvärde med beaktande av den tilltalades ålder.

Som uppmärksammas i promemorian kan det vid bestämmande av påföljd i vissa fall bli aktuellt att väga in om det som den tilltalade redan har avtjänat bör räknas av från ett fängelsestraff. Precis som vid resning enligt befintliga resningsgrunder är dock resningsdomstolens uppgift att bedöma hur den domstol som avgjorde målet i den ordinarie processen skulle ha dömt om den haft tillgång till det nya materialet. I likhet med den slutsats som dras i promemorian bör resningsdomstolen vid bedömningen av om det är en väsentligt svårare eller väsentligt mer ingripande påföljd därför inte ta hänsyn till om en del av påföljden redan har verkställts. Det kan däremot bli en fråga för rätten som sedan ska döma i målet när resning har beviljats och målet återupptagits. Tillgodoräknande av tid för frihetsberövande sker först vid verkställighet av domen (lagen [2018:1250] om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande), medan tidigare verkställda frivårdspåföljder beaktas vid straffmätningen (29 kap. 5 § första stycket 9 brottsbalken och NJA 2016 s. 553).

För vilka brott bör resning enligt den nya resningsgrunden kunna beviljas?

I promemorian föreslås att resning till nackdel för en tilltalad till följd av nya uppgifter om hans eller hennes ålder endast bör kunna beviljas för brott som kan leda till fängelse i mer än ett år. *Sveriges advokatsamfund* anser inte att det är tillräckligt utan att tillämpningsområdet för den nya resningsbestämmelsen bör begränsas till sådana fall där brottet kan leda till fängelse i mer än två år.

Resning till nackdel för en tilltalad vid nya omständigheter eller bevis om den tilltalades ålder bör inte kunna beviljas för lindrigare brott utan vara förbehållet de allvarigare brotten. Med ett krav på att brottet ska kunna leda till fängelse i mer än ett år utesluts flera mindre allvarliga brott och det säkerställs att resning inte kan beviljas för brott som endast har böter i straffskalan. Kravet på att brottet ska kunna leda till fängelse i mer än ett år överensstämmer dessutom med vad som gäller för resning till nackdel för en tilltalad på grund av nya omständigheter eller bevis i skuldfrågan (58 kap. 3 § första stycket 2 rättegångsbalken). Till detta kommer att väsentlighetsrekvisitet garanterar att inte mindre skillnader mellan den utdömda påföljden och den sannolika nya påföljden kan leda till att resning beviljas. Det har inte heller framkommit något skäl till att det bör ställas högre krav på brottets svårhetsgrad vid resning på grund av nya uppgifter om ålder än vid resning vid nya uppgifter i skuldfrågan. Regeringen anser mot denna bakgrund, och till skillnad från *Sveriges advokatsamfund*, att den i promemorian föreslagna begränsningen till fängelse i mer än ett år framstår som väl avvägd.

Sökanden ska inte ha kunnat åberopa den nya omständigheten eller beviset eller annars haft giltig ursäkt att inte göra det

För att resning till nackdel för en tilltalad ska kunna ske på grund av nya omständigheter eller bevis i skuldfrågan gäller att sökanden måste göra

sannolikt att han eller hon, vid den rätt som har meddelat domen eller genom att överklaga domen, inte har kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller annars har haft giltig ursäkt att inte göra det (58 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken). Bakgrunden till detta är att omständigheter och bevis om möjligt ska åberopas under den ordinarie processen. I promemorian föreslås att samma krav ska gälla även för den nya resningsgrunden.

När det gäller påföljden har dock rätten ett visst ansvar för att den utredning som krävs finns tillgänglig och som *Stockholms universitet* framför kan det därför ifrågasättas om det bör införas ett ursäktsrekvisit. Som anges ovan har åklagaren och den tilltalade emellertid ett ansvar för att rättens beslutsunderlag är tillräckligt när frågor som gäller påföljden ska avgöras (NJA 2016 s. 719). Kravet på att sökanden inte ska ha kunnat åberopa omständigheten eller beviset i den ordinarie processen eller annars haft giltig ursäkt att inte göra det är dessutom ett skydd för den tilltalade. Vid resning till nackdel för en tilltalad bör inte åklagaren kunna beviljas resning genom att åberopa nya omständigheter eller bevis som han eller hon av förbiseende inte har åberopat i den ordinarie processen.

Regeringen delar därför uppfattningen i promemorian att det faktum att åklagaren inte har någon formell utrednings- eller bevisbörda för uppgifter om den tilltalades ålder inte är ett hinder mot att uppställa ett krav på att omständigheten eller beviset inte har kunnat åberopas eller att sökanden annars har haft giltig ursäkt att inte göra det. Åklagaren bör således inte med hänvisning till att han eller hon inte har någon formell bevisbörda anses ha giltig ursäkt för att inte ha vidtagit relevanta utredningsåtgärder eller för att inte ha lagt fram tillgänglig utredning om den tilltalades ålder under rättegången.

För övriga resningsgrunder där det finns ett krav på att omständigheten eller beviset inte har kunnat åberopas i den ordinarie rättegången, eller sökanden haft giltig ursäkt att inte göra det, krävs det att sökanden i resningsansökan anger anledningen till att omständigheten eller beviset inte har åberopats tidigare (58 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken). Samma sak bör gälla för den föreslagna nya resningsgrunden.

Det bör regleras att även en annan utgång i utvisningsfrågan omfattas av den nya möjligheten till resning

Som närmare redogörs för i avsnitt 4.1 kan nya uppgifter om den tilltalades ålder också ha betydelse för frågan om utvisning på grund av brott. För frågan om den tilltalade ska utvisas eller inte kan det vara av avgörande betydelse om han eller hon är över eller under 18 år. Även bedömningen av återreseförbudets längd kan påverkas av att den tilltalade är underårig. Det är dock fler faktorer än den tilltalades ålder som har betydelse för frågan om utvisning. Exempelvis måste andra omständigheter kopplade till den tilltalades anknytning till Sverige beaktas liksom eventuella hinder mot verkställighet av ett utvisningsbeslut. Det är alltså inte självklart att nya åldersuppgifter även har betydelse för utvisningsfrågan.

Av den nya resningsgrunden som föreslås i promemorian framgår det att resning får beviljas om den nya uppgiften om ålder sannolikt skulle ha lett till en för den tilltalade väsentligt strängare påföljd. I promemorian görs bedömningen att eftersom lagtextens utformning inte medför någon

begränsning av vad ett beslut om resning får avse är det inte nödvändigt att reglera under vilka förutsättningar utvisningsfrågan kan resas. Om skälen för resning också har betydelse för frågan om utvisning är det promemorians bedömning att resning kan beviljas även i utvisningsfrågan.

Av rättspraxis framgår att resningsbestämmelserna till nackdel för den tilltalade ska tillämpas strikt. Till följd av detta har befintlig reglering om resning till nackdel för den tilltalade vid nya omständigheter eller bevis t.ex. inte ansetts kunna omfatta situationer där en för den tilltalade mindre förmånlig påföljdsbestämmelse skulle ha tillämpats (NJA 2016 s. 851). Det är enligt regeringen viktigt att en reglering som är till nackdel för den tilltalade är tydlig och inte lämnar utrymme för osäkerhet. Med den bedömning som görs i promemorian finns det risk för att domstolarna skulle anse sig förhindrade att bevilja resning i fråga om utvisning. För att det inte ska råda någon tveksamhet om att resning kan beviljas i fall där de nya uppgifterna om ålder sannolikt skulle ha lett till en annan utgång även i frågan om utvisning bör detta regleras. Av samma uppfattning är bl.a. *Svea hovrätt* och *Åklagarmyndigheten*.

Som ett alternativ till att lämna frågan om utvisning oreglerad föreslås i promemorian att det ska framgå av lagtexten att resning även får beviljas i en fråga om särskild rättsverkan av brott om resning beviljas i fråga om påföljd enligt den föreslagna resningsgrunden. Ett annat alternativ är att det av regleringen framgår att resning får beviljas om den nya uppgiften om ålder sannolikt skulle ha lett till en annan utgång i utvisningsfrågan. Utvisning är den form av särskild rättsverkan som i störst utsträckning torde påverkas av att nya åldersuppgifter kommer fram. Det är således framför allt i utvisningsfrågan som det behövs en tydlig reglering. Något behov av att, som föreslås i promemorian, låta regleringen omfatta alla former av särskild rättsverkan har enligt regeringen inte framkommit.

Med en annan utgång i utvisningsfrågan avses såväl att den tilltalade inte har utvisats som att återreseförbudet har bestämts till en kortare tid på grund av den tilltalades ungdom. När det gäller återreseförbudets längd bestäms det enligt 8 a kap. 11 § utlänningslagen normalt sett till fem år, tio år eller utan tidsbegränsning. För att resultatet ska bli proportionerligt får domstolen dock i vissa fall bestämma återreseförbudets längd till en nivå som ligger strax under eller strax över dessa nivåer. Mot denna bakgrund bör det inte vara nödvändigt att uppställa ett väsentlighetskrav i förhållande till återreseförbudet. Redan en förlängning av återreseförbudet med något eller några år får anses vara en så pass stor förändring att det bör finnas möjlighet att bevilja resning till nackdel för den tilltalade.

Förslaget innebär, till skillnad från promemorians förslag till reglering, att resning kan beviljas även om inte de nya uppgifterna om ålder sannolikt skulle ha lett till en väsentligt svårare eller väsentligt mer ingripande påföljd utan enbart till en annan utgång i utvisningsfrågan. Den praktiska betydelsen av detta bedöms dock bli mycket begränsad. Det beror på att när det gäller ålderns inverkan på frågan om utvisning är det främst 18-årsgränsen som har betydelse. T.ex. bör det vid bedömningen av återreseförbudets längd vägas in om den tilltalade är underårig, dvs. under 18 år. Även för påföljdsvalet har det ofta stor betydelse om den tilltalade är över eller under 18 år. Den som är över 18 år ska t.ex. dömas till fängelse i stället för sluten ungdomsvård och får dömas till ungdomstjänst endast om det finns särskilda skäl för det. Dessutom ska den tilltalades ungdom i

många fall beaktas vid straffmätningen (29 kap. 7 § brottsbalken). Som redovisas ovan har det i rättspraxis utvecklats förhållandevis fasta riktlinjer för hur bedömningen bör göras och reduktionen blir större för den som vid tidpunkten för brottet var väsentligt yngre än 21 år än för den som nästan uppnått denna ålder (NJA 2000 s. 421). Straffvärdet som skulle ha gällt för en vuxen person reduceras t.ex. till en femtedel om den tilltalade var 15 år när brottet begicks och till hälften om den tilltalade var 18 år när brottet begicks. Reduktionen för en person som är över 18 år blir alltså betydligt mindre än för en yngre person. Det innebär att det är troligt att i de fall de nya uppgifterna om ålder sannolikt skulle fått betydelse för frågan om utvisning skulle de även ha lett till en väsentligt svårare eller väsentlig mer ingripande påföljd. Den praktiska effekten av att resning kan beviljas om de nya uppgifterna om ålder enbart har haft betydelse för frågan om utvisning bedöms således bli mycket begränsad.

Ansökan om resning bör ske inom viss tid

För resning till nackdel för en tilltalad gäller att ansökan ska göras inom ett år från det att sökanden fick kännedom om det förhållande som ansökningen grundas på (58 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken). Begränsningen har tillkommit som ett skydd för den tilltalade. Om målsäganden eller åklagaren har haft kännedom om de nya omständigheterna eller bevisen under ett års tid men inte ansökt om resning får det tolkas som att han eller hon har godtagit domen (NJA II 1943 s. 731). I promemorian föreslås att begränsningen bör gälla även för en ansökan om resning enligt den föreslagna nya resningsgrunden.

Regeringen delar uppfattningen i promemorian om att den nya resningsgrunden så långt som möjligt bör anpassas till den systematik som finns för resning till nackdel för en tilltalad. Samma skäl som motiverar ettårsfristen för resning till nackdel för en tilltalad enligt befintliga resningsgrunder gör sig gällande vid resning enligt den föreslagna nya resningsgrunden. Det bör därför krävas att ansökan om resning görs inom ett år från det att sökanden fick kännedom om de nya åldersuppgifterna.

Den nya resningsgrunden som skäl för prövningstillstånd i Högsta domstolen

Ett skäl för Högsta domstolen att meddela prövningstillstånd är att det finns grund för resning (54 kap. 10 § första stycket 2 rättegångsbalken). Utan en ändring av regleringen innebär det att även den nu föreslagna resningsgrunden kan ligga till grund för att prövningstillstånd meddelas i Högsta domstolen. Regeringen delar promemorians bedömning att en sådan ordning är önskvärd och att det saknas anledning att behandla den föreslagna resningsgrunden annorlunda än övriga resningsgrunder.

Resningsbeslutets omfattning

I promemorian görs bedömningen att ett beslut om resning kan begränsas till en viss del av målet och att det inte behöver regleras särskilt. Enligt bedömningen i promemorian bör ett beslut om resning enligt den föreslagna nya resningsgrunden vanligtvis omfatta enbart påföljdsfrågan eftersom åldern i de allra flesta fall inte har betydelse för skuldfrågan och straffbarheten. *Stockholms universitet* menar att frågan om skuld och påföljd inte

kan separeras vid resning och att ett beslut om resning därför inte bör kunna omfatta enbart påföljdsfrågan.

I gällande bestämmelser om resning regleras inte i vilka frågor som resning kan beviljas. Det anges endast under vilka förutsättningar resning kan ske. Även om det inte anges uttryckligen i lagtexten anses dock beslutet om resning kunna begränsas till en viss del av målet (Cars, Om resning i rättegångsmål, 1959, s. 247). Det framgår även av rättspraxis att det är möjligt att begränsa ett beslut om resning till att endast avse påföljdsfrågan eller i förekommande fall påföljds- och utvisningsfrågan (NJA 1989 s. 622, NJA 1991 s. 186 och NJA 1994 s. 620). Det är således inget nytt att ett beslut om resning begränsas till en delfråga i målet. Även om avgörandena avser resning till fördel för en tilltalad finns det enligt regeringens uppfattning ingenting som hindrar att även ett resningsbeslut till nackdel för den tilltalade begränsas på motsvarande sätt. Om åldern enbart har betydelse för påföljden och i förekommande fall för frågan om utvisning bör därför ett beslut om resning på grund av nya omständigheter eller bevis om den tilltalades ålder kunna omfatta enbart dessa frågor. I och med att resning redan enligt nu gällande ordning kan beviljas i den eller de delar av målet som berörs av skälen för ansökan delar regeringen uppfattningen i promemorian att det inte behövs någon reglering som klargör detta.

Nuvarande reglering tillgodoser behovet av att kunna bevilja resning i fråga om ett enskilt anspråk

En annan fråga är hur ett enskilt anspråk ska hanteras om resning beviljas till nackdel för en tilltalad enligt den föreslagna nya resningsgrunden. Som *Hovrätten för Västra Sverige* uppmärksammar kan den tilltalades ungdom även ha betydelse för skadeståndsansvaret i vissa fall. Den som har vållat en skada innan han eller hon har fyllt 18 år ska ersätta skadan i den mån det är skäligt med hänsyn till ålder och utveckling, handlingens beskaffenhet, föreliggande ansvarsförsäkring och andra ekonomiska förhållanden samt övriga omständigheter (2 kap. 4 § skadeståndslagen [1972:207]). Det är emellertid inte meningen att skadeståndet generellt ska sättas ned för ungdomar i åldern 15–18 år utan som huvudregel gäller fullt skadeståndsansvar. Möjligheten att sätta ned skadeståndet bör enligt förarbetena användas restriktivt, särskilt om det är fråga om uppsåtliga gärningar (prop. 1972:5 s. 461 f.). Den tilltalades ålder kan även ha betydelse för vårdnadshavares skadeståndsansvar. Om den tilltalade är under 18 år kan det innebära att en förälder som har vårdnaden om barnet ska ersätta bl.a. personskada eller sakskada som barnet har vållat genom brott (3 kap. 5 § skadeståndslagen).

Om ansökan om resning avser skadeståndsfrågan gäller reglerna om resning i tvistemål även om skadeståndet har handlagts tillsammans med brottmålet. Om resning beviljas i ansvarsfrågan får dock resning samtidigt beviljas i målet i övrigt, dvs. även i skadeståndsdelen (58 kap. 9 § rättegångsbalken). Regeln är fakultativ och gäller oavsett om det är fråga om resning till fördel eller till nackdel för den tilltalade.

Ansvarsfrågan omfattar förutom skuldfrågan och påföljdsfrågan även frågor om särskild rättsverkan, som t.ex. utvisning och förverkande. I likhet med vad som tidigare har konstaterats är det troligt att resning enligt

den föreslagna nya resningsgrunden många gånger kommer att begränsas till frågan om påföljd och i förekommande fall utvisning och alltså inte avse hela ansvarsfrågan. Som *Attunda tingsrätt* uppmärksammar innebär det viss osäkerhet om den särskilda regleringen i 58 kap. 9 § rättegångsbalken kan tillämpas. I sammanhanget kan nämnas rättsfallet NJA 1994 s. 620 där resning beviljades till fördel för den tilltalade i fråga om påföljd och utvisning. När det gällde skadeståndet tillämpades emellertid inte 58 kap. 9 § rättegångsbalken, utan det prövades enligt bestämmelserna om resning i tvistemål. Avgörandet talar alltså för att 58 kap. 9 § rättegångsbalken inte kan tillämpas när resning endast beviljas i fråga om påföljd och utvisning.

En prövning enligt reglerna som gäller för resning i tvistemål innebär att resning får beviljas om sökanden åberopar nya omständigheter eller bevis som sannolikt skulle ha inverkat på utgången. Sökanden måste också göra sannolikt att han eller hon inte i den ordinarie processen har kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller annars haft giltig ursäkt att inte göra det (58 kap. 1 § rättegångsbalken). Vidare måste ansökan om resning göras inom ett år från det att sökanden fick kännedom om de omständigheter som ansökan grundas på (58 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken). Redan i dagsläget bör det således vara möjligt för målsäganden att ansöka om resning om skadeståndet har satts ned på grund av den tilltalades ungdom och det framkommer nya uppgifter om den tilltalades ålder. Detsamma gäller den tilltalades vårdnadshavare om han eller hon har ålagts skadeståndsskyldighet och det framkommer nya uppgifter om den tilltalades ålder. Någon ytterligare reglering är därför inte motiverad.

5.3 Det behövs ingen ny resningsgrund när åtalet har ogillats på grund av att den tilltalade har bedömts vara under 15 år

Regeringens bedömning: Ett åtal som har ogillats på grund av att den tilltalade var under 15 år vid gärningen bör kunna resas med stöd av befintlig reglering om resning till nackdel för den tilltalade om det kommer fram nya uppgifter om den tilltalades ålder som sannolikt skulle ha lett till en annan utgång. Någon ytterligare reglering behövs inte.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans invänder mot bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning: Den tilltalades ålder har även betydelse för straffbarheten. För att någon ska få dömas till påföljd för ett brott krävs att han eller hon var över 15 år när brottet begicks (1 kap. 6 § brottsbalken). Om domstolen kommer fram till att den tilltalade var under 15 år vid tidpunkten för gärningen ogillas åtalet (NJA 1998 s. 693).

Även i ett sådant fall är det möjligt att det efter att domen har fått laga kraft kommer fram nya uppgifter om den tilltalades ålder som innebär att han eller hon var 15 år eller äldre när gärningen begicks. Situationen skiljer sig dock från den i avsnitt 5.2 där den tilltalades ungdom har beaktats, dvs. när den tilltalade har bedömts vara mellan 15 och 21 år. I den situationen

får en ny uppgift om ålder inte betydelse för skuldfrågan utan endast för frågan om påföljd och utvisning. Som konstateras ovan är det inte möjligt att bevilja resning vid nya uppgifter om ålder i ett sådant fall eftersom befintlig reglering om resning vid nya omständigheter eller bevis inte omfattar fall där de nya uppgifterna endast har betydelse för påföljden. Om den tilltalade har bedömts vara under 15 år har däremot åtalet ogillats. Att åtalet ogillas innebär att även skuldfrågan omfattas av domslutet.

Av 58 kap. 3 § första stycket 2 rättegångsbalken framgår bl.a. att resning får beviljas till den tilltalades nackdel om det kommer fram en ny omständighet eller ett nytt bevis som sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade dömts för brottet. Som konstateras i promemorian får ordalydelsen anses omfatta även fall där åtalet har ogillats på grund av att det inte är klarlagt att den tilltalade fyllt 15 år vid brottet, men det senare kommer fram nya omständigheter eller bevis om att den tilltalade uppnått straffbarhetsåldern. Resning bör således kunna beviljas om den nya omständigheten eller beviset sannolikt skulle ha medfört att den tilltalade dömts för brottet, och även övriga förutsättningar för resning är uppfyllda. Om åtalet har ogillats för att det inte är klarlagt att den tilltalade uppnått 15 års ålder kan det förekomma att domstolen inte har gjort någon bedömning i skuldfrågan (jfr NJA 1998 s. 693). Som konstateras i promemorian kan det försvåra bedömningen av resningsfrågan, men det bör inte utgöra något hinder mot att frågan om resning prövas.

Mot denna bakgrund delar regeringen uppfattningen i promemorian att det enligt befintliga regler bör vara möjligt att bevilja resning till den tilltalades nackdel när rätten har kommit fram till att den tilltalade var under 15 år vid gärningen, och därför ogillat åtalet, och det senare framkommer uppgifter om att han eller hon var 15 år eller äldre. Någon ytterligare reglering behövs inte. En utredning har nyligen lämnat förslag om att det ska införas en möjlighet att undanröja en dom beträffande bevisstalan om det sedan domen fått laga kraft visar sig att gärningspersonen var över 15 år vid gärningen (SOU 2022:1, s. 149 f.). Utredningens förslag bereds för närvarande i Regeringskansliet.

5.4 En ny resningsgrund till fördel när den tilltalade visar sig vara yngre och skulle ha dömts till en lindrigare påföljd

Regeringens förslag: Det ska regleras att resning till fördel för en tilltalad får beviljas om sökanden åberopar en omständighet eller ett bevis som inte tidigare har lagts fram om att den tilltalade är yngre än vad rätten funnit och som sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade skulle ha dömts till en lindrigare eller mindre ingripande påföljd, eller till en annan utgång i utvisningsfrågan.

Möjligheten till resning till fördel för en tilltalad vid nya uppgifter om ålder ska inte utgöra grund för högre rätts möjlighet att i vissa fall pröva skuldfrågan trots att den frågan inte har överklagats dit.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer delvis med regeringens förslag. I promemorian görs bedömningen att resning i

utvisningsfrågan bör kunna beviljas till fördel för en tilltalad vid nya uppgifter om ålder utan att det regleras.

Remissinstanserna: En klar majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller invänder inte mot förslaget eller bedömningen i promemorian. *Svea hovrätt* och *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser att förslaget bör begränsas så att inte varje förändring av påföljden ska kunna leda till resning. *Barnombudsmannen* understryker däremot vikten av att möjligheten till resning till fördel för en tilltalad inte begränsas. *Åklagarmyndigheten* framhåller att även utvisningsfrågan måste kunna prövas på nytt och att det är angeläget att lagstiftningen inte ger utrymme för någon tveksamhet i fråga om vad som kan prövas i resningsärendet.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande möjlighet till resning till fördel vid nya uppgifter

Resning till fördel för den tilltalade kan beviljas vid nya omständigheter eller bevis som sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade skulle ha frikänts eller till att en mildare straffbestämmelse skulle ha tillämpats för brottet om de hade lagts fram i den tidigare rättegången (58 kap. 2 § 4 rättegångsbalken).

Till skillnad från vad som gäller för resning till nackdel för en tilltalad uppställs inget väsentlighetskrav i förhållande till skillnaden mellan den straffbestämmelse som tillämpats för brottet och den straffbestämmelse som skulle ha tillämpats för brottet om den nya uppgiften varit känd i den tidigare rättegången. Inte heller uppställs något krav på brottets svårhetsgrad. Möjligheterna till resning till fördel för en tilltalad är således mer generösa än möjligheterna till resning till nackdel för en tilltalad. Skälet till det är att det för den enskilde är väsentligt att inte bli oskyldigt dömd eller för strängt bestraffad. För bestämmelserna om resning till fördel för en tilltalad väger således sanningsprincipen tyngre än orubblighetsprincipen.

Till sin ordalydelse är regleringen om resning till fördel för en tilltalad, på samma sätt som gäller för resning till nackdel, begränsad till sådana fall där de nya uppgifterna sannolikt skulle ha fått betydelse för utgången i skuldfrågan eller för hur gärningen skulle ha rubricerats. I rättspraxis har dock regleringen om resning till fördel för en tilltalad tolkats extensivt. I motsats till vad som gäller för resning till nackdel har resning till fördel beviljats även i fall där de nya uppgifterna endast har haft betydelse för utgången i påföljdsfrågan, bl.a. när det kommit fram nya uppgifter om den tilltalades ålder (NJA 1989 s. 622). Resning till fördel för en tilltalad har i rättspraxis även beviljats i utvisningsfrågan när det kommit fram nya uppgifter som har haft betydelse för såväl påföljdsfrågan som utvisningsfrågan (NJA 1994 s. 620 och NJA 2020 s. 134). Däremot har resning inte beviljats när ansökan om resning enbart har avsett utvisningsfrågan (NJA 1991 s. 592).

Det bör regleras att resning kan beviljas till fördel för den tilltalade vid nya uppgifter om ålder

När det gäller resning till fördel för den tilltalade följer det alltså redan av rättspraxis att resning kan beviljas vid nya uppgifter om ålder som endast

har betydelse för påföljden. I praxis har bl.a. prövats den situationen att en för den tilltalade gynnsammare bestämmelse om val av påföljd skulle ha tillämpats (NJA 1989 s. 622). Högsta domstolen har också uttalat att resningsbestämmelsen till fördel för den tilltalade tillämpas analogiskt när en ny omständighet eller ett nytt bevis sannolikt skulle ha lett till att domstolen skulle ha använt sig av en bestämmelse om straffmätning som varit fördelaktigare för den tilltalade (NJA 2020 s. 134).

Även om det i rättspraxis således har konstaterats att resning i flera situationer kan beviljas till fördel för den tilltalade vid nya uppgifter om ålder finns det enligt regeringen goda skäl att reglera detta uttryckligen i lag. Högsta domstolens ställningstaganden utgår från analogiska tillämpningar av resningsbestämmelsen till fördel för den tilltalade eller en tillämpning enligt grunderna för den bestämmelsen. Förutsebarheten för den enskilde blir mot den bakgrunden naturligen begränsad. Utrymmet för osäkerhet om under vilka förutsättningar resning faktiskt får beviljas blir också större än med en lagreglerad resningsgrund. En reglering innebär alltså en ökad tydlighet och förutsebarhet för den enskilde och undanröjer de tveksamheter som fortfarande kan finnas om i vilka fall och under vilka förutsättningar resning får beviljas till fördel för den tilltalade. Det tydliggör också att resning till fördel för den tilltalade kan beviljas i motsvarande utsträckning som resning till den tilltalades nackdel.

Sammanfattningsvis innebär detta att regeringen, i likhet med majoriteten av remissinstanserna, anser att det bör regleras att resning till fördel för en tilltalad kan beviljas vid nya omständigheter eller bevis om att den tilltalade är yngre än vad rätten funnit.

De nya uppgifterna om ålder skulle sannolikt ha lett till en annan utgång

På samma sätt som för resning till nackdel innehåller promemorians förslag till lagtext när det gäller resning till fördel två sannolikhetsbedömningar; dels att de nya uppgifterna sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade bedömts vara yngre än vad domstolen funnit, dels att den tilltalade därför sannolikt skulle ha dömts till en mildare påföljd.

Regeringen delar promemorians bedömning om att det bör uppställas ett uttryckligt krav på att det nya materialet sannolikt skulle ha lett till en annan utgång i målet. Det överensstämmer med vad som gäller för övriga resningsgrunder och även med vad som föreslås gälla för den nya resningsgrunden till nackdel för en tilltalad. På samma sätt bör sannolikhetsbedömningen således knytas till vad utgången skulle ha blivit om omständigheten eller beviset hade åberopats i den ordinarie processen.

Som konstateras i avsnitt 5.2 när det gäller resning till nackdel för en tilltalad måste rätten som ett led i prövningen av om de nya uppgifterna sannolikt skulle ha lett till en annan utgång beakta om de nya omständigheterna eller bevisen skulle ha lett till en annan bedömning i åldersfrågan. Enligt regeringens bedömning är det, i likhet med vad som konstateras vid resning till nackdel för en tilltalad enligt den föreslagna nya resningsgrunden, inte nödvändigt att detta led i prövningen kommer till uttryck i lagtexten. Det är således tillräckligt att lagtexten utformas med ett enkelt sannolikhetsrekvisit.

Inget krav på brottets svårhetsgrad eller ett väsentlighetskrav

Som föreslås i promemorian bör det inte uppställas något krav på brottets svårhetsgrad för att resning till den tilltalades fördel ska kunna beviljas vid nya uppgifter om ålder. Det innebär att resning kommer kunna beviljas för alla brott oavsett straffskala. En sådan ordning överensstämmer med vad som gäller för resning till fördel för den tilltalade i övrigt.

I promemorian görs bedömningen att det inte bör införas ett krav på att det ska vara väsentlig skillnad mellan den påföljd som dömts ut och den påföljd som sannolikt skulle ha dömts ut om de nya uppgifterna om åldern hade lagts fram i den tidigare rättegången. Det innebär att även mindre skillnader mellan den utdömda påföljden och den sannolika nya påföljden kommer kunna leda till resning. *Svea hovrätt* och *Hovrätten över Skåne och Blekinge* delar inte promemorians bedömning utan anser att det bör införas en begränsning av i vilka fall resning kan beviljas, antingen i form av ett väsentlighetskrav eller ett krav på att den nya påföljden inte ska vara obetydligt mildare. *Barnombudsmannen* framhåller däremot vikten av att någon begränsning inte införs.

När det gäller befintlig reglering om resning till fördel för den tilltalade finns inget väsentlighetsrekvisit eller motsvarande krav som begränsar möjligheten att bevilja resning. Det beror på att det för den enskilde är angeläget att inte bli för strängt bestraffad oavsett vilken påföljd det är fråga om. Samma skäl gör sig gällande även när det gäller resning till fördel på grund av nya uppgifter om ålder. Som framförs i promemorian och av *Barnombudsmannen* tar den nya resningsgrunden dessutom sikte på unga personer som generellt sett är mer sanktionskänsliga än vuxna. Detta talar också mot att ett väsentlighetskrav införs i dessa fall. Något skäl till att det bör vara svårare att få resning till fördel beviljad vid nya uppgifter om ålder än enligt befintlig reglering har inte framkommit.

Mot denna bakgrund anser regeringen i likhet med den bedömning som görs i promemorian att något väsentlighetsrekvisit inte bör införas. Det är således tillräckligt att de nya uppgifterna sannolikt skulle ha lett till en lindrigare påföljd.

I promemorian föreslås att rekvisitet mildare påföljd ska användas och att det ska avse både straffmätning och påföljdsval. Begreppet mildare förekommer i flera bestämmelser om resning men då i sammanhanget en mildare straffbestämmelse. Som konstateras i avsnitt 5.2 brukar man när det gäller påföljd tala om svårare eller mer ingripande påföljd och det är också de uttrycken som föreslås för den nya resningsgrunden till nackdel för en tilltalad. Motsatsen till svårare eller mer ingripande är lindrigare eller mindre ingripande (jfr 29 kap. 3 och 7 §§ brottsbalken).

Med lindrigare påföljd avses en formellt sett lindrigare påföljd. Böter är t.ex. en lindrigare påföljd än fängelse, villkorlig dom och skyddstillsyn (jfr 1 kap. 5 §, 27 kap. 1 § och 28 kap. 1 § brottsbalken). Villkorlig dom och skyddstillsyn är att anse som lindrigare påföljder än fängelse (jfr 30 kap. 1 § brottsbalken). Uttrycket lindrigare påföljd omfattar också en lindrigare påföljd av samma slag som den utdömda, t.ex. ett kortare fängelsestraff eller ett lägre bötesstraff. Med mindre ingripande påföljd avses en påföljd som inte är formellt lindrigare men som framstår som mindre ingripande för den tilltalade (prop. 1988/89:2 s. 11–15). Uttrycket lindrigare och mindre ingripande omfattar således både påföljdsval och straffmätning.

Eftersom svårare eller mer ingripande används i fråga om påföljd i resningsbestämmelsen till nackdel för en tilltalad är det lämpligt att lindrigare eller mindre ingripande används i resningsbestämmelsen till fördel för en tilltalad. Som framgår ovan är innebörden detsamma som enligt promemorians förslag, vilket innebär att både straffmätning och påföljdsval omfattas. Det medför bl.a. att det bör vara tillräckligt att tillämpningen av den generella straffmättningsreduktionen på grund av ungdom skulle ha lett till en annan bedömning, t.ex. ett kortare fängelsestraff än det utdömda, även om påföljdsvalet i sig är detsamma.

Den föreslagna regleringen är inte avsedd att begränsa de möjligheter som i praxis har utvecklats för att bevilja resning till fördel för den tilltalade även i andra situationer enligt grunderna för 58 kap. 2 § 4 rättegångsbalken (jfr t.ex. NJA 1994 s. 620, NJA 1991 s. 186, NJA 2002 s. 619 och NJA 2020 s. 134).

Det bör regleras att även en annan utgång i utvisningsfrågan omfattas av den nya möjligheten till resning

Som framgår av avsnitt 4.1 kan den tilltalades ålder också ha betydelse för frågan om utvisning på grund av brott. Liksom vid resning till nackdel bör resning till fördel kunna beviljas om de nya uppgifterna om den tilltalades ålder dessutom sannolikt skulle ha lett till en annan utgång i utvisningsfrågan.

I promemorian görs bedömningen att om resning har beviljats i påföljdsfrågan kan resning samtidigt beviljas i utvisningsfrågan om skälen för ansökan även har betydelse för den frågan. Någon särskild reglering är enligt promemorian inte nödvändig. Promemorians bedömning grundas på att det i rättspraxis finns exempel på att resning har beviljats i fråga om utvisning när de nya uppgifterna inte bara hade betydelse för påföljdsfrågan utan även för utvisningsfrågan (NJA 1994 s. 620). Eftersom resningsreglerna rent generellt inte har tillämpats lika strikt till fördel för den tilltalade som till nackdel för honom eller henne finns det visst fog för den bedömning som görs i promemorian om att resning skulle kunna beviljas i utvisningsfrågan om de nya uppgifterna har betydelse även för den frågan.

Som bl.a. *Åklagarmyndigheten* framför är det dock angeläget att det är tydligt att möjligheten till resning även omfattar utvisningsfrågan. Det får inte råda någon osäkerhet om att resning vid nya uppgifter om ålder även kan beviljas i den frågan. Det är också viktigt att det är förutsebart för den enskilde i vilken utsträckning resning kan beviljas.

Mot denna bakgrund anser regeringen att det finns skäl att reglera att resning kan beviljas till fördel för den tilltalade även när åldern har betydelse för utvisningsfrågan. Det överensstämmer även med vad som föreslås gälla för resning till nackdel för den tilltalade.

När det gäller resning till fördel avses med en annan utgång i utvisningsfrågan såväl att den tilltalade inte skulle ha utvisats om de nya uppgifterna om ålder hade varit kända som att återreseförbudet skulle ha bestämts till en kortare tid.

Inte heller när det gäller utvisningsfrågan är regleringen avsedd att begränsa de möjligheter som i praxis har utvecklats för att bevilja resning

till fördel för den tilltalade även i andra situationer enligt grunderna för 58 kap. 2 § 4 rättegångsbalken (jfr NJA 1994 s. 620).

Den nya resningsgrunden bör inte utgöra ett s.k. genombrottsrekvisit men väl skäl för prövningstillstånd

Ramen för processen i hovrätten och Högsta domstolen bestäms av vilken ändring som yrkas i överklagandet. Om endast påföljden har överklagats ska högre rätt bara undantagsvis pröva skuldfrågan. En sådan situation då skuldfrågan ändå ska prövas är om det föreligger något förhållande som skulle kunna utgöra grund för resning enligt 58 kap. 2 § rättegångsbalken (51 kap. 23 a § rättegångsbalken). De s.k. genombrottsrekvisiten har tillkommit för att hovrätten eller Högsta domstolen inte ska behöva döma ut en påföljd om rätten anser att det är uppenbart att den tilltalade är oskyldig (prop. 1988/89:95 s. 37).

Den föreslagna resningsgrunden till fördel för en tilltalad när sökanden åberopar nya omständigheter eller bevis om den tilltalades ålder möjliggör resning endast om de nya uppgifterna sannolikt skulle ha lett till en lindrigare eller mindre ingripande påföljd. De nya omständigheterna och bevisen ska alltså ha betydelse för påföljden och inte för skuldfrågan. Som konstateras i promemorian finns det därför inte någon anledning att genombrottsrekvisitet i 51 kap. 23 a § rättegångsbalken omfattar den nya resningsgrunden. Eftersom den nya resningsgrunden föreslås placeras som en ny punkt i 58 kap. 2 § rättegångsbalken innebär det att hänvisningen i 51 kap. 23 a § måste ändras så att den endast hänvisar till 58 kap. 2 § 1–4 och 6 rättegångsbalken.

I likhet med vad som anges i avsnitt 5.2 bör även den föreslagna nya resningsgrunden till fördel för en tilltalad utgöra ett skäl för att prövningstillstånd kan meddelas i Högsta domstolen (jfr 54 kap. 10 § första stycket 2 rättegångsbalken). Någon ändring i den bestämmelsen behöver därför inte göras.

6 Resningsärenden med unga lagöverträdare

6.1 Underrättelse till föräldrar och andra vuxna

Regeringens förslag: I lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare införs en bestämmelse om att rätten ska underrätta den unges vårdnadshavare eller någon annan som svarar för den unges vård och fostran samt någon annan som har en fostrande roll i förhållande till den unge om en ansökan om resning som avser en tilltalad som inte fyllt 18 år. En sådan underrättelse ska dock inte lämnas om det strider mot den unges bästa eller om det finns andra särskilda skäl.

Promemorians bedömning överensstämmer inte med regeringens förslag. I promemorian görs bedömningen att det inte behövs någon skyldig-

het för rätten att underrätta den tilltalades vårdnadshavare och andra vuxna om resningsansökan.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna invänder inte mot bedömningen i promemorian. *Barnombudsmannen* anser dock att vårdnadshavarna alltid ska underrättas om att ett resningsförfarande har inletts, om det inte skulle strida mot barnets bästa.

Skälen för regeringens förslag

Föräldrar och andra vuxna bör underrättas om resningsansökan

Som redovisas i avsnitt 4.1 finns det i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare särskilda bestämmelser om handläggningen av mål om brott där den misstänkte inte har fyllt 21 år. Det finns bl.a. bestämmelser om att vårdnadshavare och andra vuxna ska underrättas under utredningen av brottet och under domstolsprocessen. Bestämmelserna syftar främst till att informera vårdnadshavarna om den misstänkta brottsligheten och engagera dem för att komma till rätta med den (prop. 1994/95:12 s. 88 f. och prop. 2000/01:56 s. 31). Några bestämmelser om underrättelse i ärenden om resning finns inte. Däremot anses bestämmelsen om underrättelse vid förundersökning tillämplig när en förundersökning återupptas i syfte att utreda om det finns grund för resning (prop. 2011/12:156 s. 35 f.).

I promemorian görs bedömningen att en underrättelseskyldighet till vårdnadshavare i ett resningsärende inte behövs. Uppfattningen grundas på att en underrättelse under resningsförfarandet inte borde fylla samma funktion som under det ordinarie förfarandet eftersom vårdnadshavarna redan under den ordinarie rättegången bör ha informerats om misstankarna mot den unge. Enligt den bedömning som görs i promemorian bör det vara tillräckligt att vårdnadshavarna får information om en återupptagen förundersökning i samband med att förhör hålls med den unge.

Barnombudsmannen delar inte den bedömning som görs i promemorian utan anser att det bör regleras att rätten ska underrätta vårdnadshavarna om att ett resningsförfarande har inletts, om det inte skulle strida mot barnets bästa.

Som *Barnombudsmannen* konstaterar är det vårdnadshavarna som har det huvudsakliga ansvaret för barnet fram tills att barnet har fyllt 18 år. I det ingår ett ansvar för barnets utveckling och det är då naturligt att vårdnadshavarna får kännedom om samtliga pågående förfaranden mot den unge. En underrättelseskyldighet till vårdnadshavarna eller annan som har en fostrande roll i förhållande till den unge ligger även i linje med artikel 5 och artikel 18 i barnkonventionen. Enligt dessa artiklar ansvarar barnets föräldrar eller annan vårdnadshavare för barnets fostran och utveckling. De ska också stötta barnet i att få sina rättigheter uppfyllda. För att vårdnadshavaren ska kunna uppfylla sitt ansvar i detta avseende behöver han eller hon få information om att ett resningsförfarande har inletts mot barnet. Det kan således inte anses tillräckligt att vårdnadshavarna underrättas om att förundersökningen har återupptagits eftersom det inte alltid leder till en ansökan om resning. Vid förfaranden som är till fördel för den tilltalade bör behovet av att underrätta vårdnadshavarna och andra vuxna ofta inte vara lika stort eftersom den unge då inte riskerar en förnyad prövning som är till hans eller hennes

nackdel. Det är dessutom ofta den tilltalade som ansöker om resning till sin fördel och när så sker borde vårdnadshavarna vanligtvis känna till det. Det kan emellertid inte uteslutas att åklagaren ansöker om resning till fördel för den tilltalade och även i sådana fall kan ett behov av underrättelse finnas. Det måste också beaktas att vårdnadshavarna har det huvudsakliga ansvaret för barnet och det är därför lämpligt att de får kännedom om samtliga pågående förfaranden mot den unge, även sådana som är till hans eller hennes fördel.

Mot denna bakgrund anser regeringen, i likhet med *Barnombudsmannen*, att det bör införas en skyldighet för rätten att underrätta föräldrar eller andra vuxna om en ansökan om resning om ansökan avser en person som är under 18 år. Underrättelseskyldigheten bör gälla oavsett om det är resning till fördel eller till nackdel för den tilltalade som söks.

Utformningen av en underrättelseskyldighet om resningsförfarandet

De vuxna som ska underrättas om att en ansökan om resning har inkommit mot en person som inte har fyllt 18 år bör vara samma krets som ska underrättas enligt 5 § första stycket första meningen och 26 § lagen om unga lagöverträdare. Det innebär att den unges vårdnadshavare eller annan som svarar för den unges vård eller fostran och annan som har en fostrande roll i förhållande till den unge bör underrättas. Uppgift om det finns någon annan vuxen än den eller de som har det huvudsakliga ansvaret för den unge och som står i ett sådant förhållande till denne att han eller hon bör underrättas bör i första hand inhämtas från den unge själv. Rätten ska inte behöva initiera någon större utredning i frågan om någon annan än den som har det huvudsakliga ansvaret ska underrättas.

Den tilltalades ålder vid tidpunkten för resningsansökan bör vara avgörande för om underrättelse ska lämnas eller inte. När det gäller de föreslagna nya resningsgrunderna som möjliggör resning på grund av nya omständigheter eller bevis om den tilltalades ålder ligger det i sakens natur att det förekommer olika uppgifter om åldern. Det finns en ålder som rätten har utgått från i det ordinarie förfarandet och en ålder som sökanden i resningsärendet gör gällande. Fråga kan då uppkomma om underrättelse ska lämnas eller inte. Den tilltalades ålder kan emellertid vara oklar även i det ordinarie förfarandet. I rättspraxis har ansetts att vid osäkerhet om en tilltalads ålder ska det för honom eller henne mest fördelaktiga alternativet väljas (NJA 2016 s. 719). Den föreslagna nya underrättelseskyldigheten bör tillämpas i linje med detta. Det innebär att en person ska förutsättas vara ett barn om det finns tvivel om personens ålder (jfr prop. 2018/19:71 s. 13).

De nuvarande kraven på underrättelse är emellertid inte absoluta. Under förundersökning ska underrättelse inte ske om det strider mot den unges bästa eller om det finns andra särskilda skäl (5 § tredje stycket). När åtal väcks ska underrättelse skickas om det inte finns särskilda skäl emot det (26 § första stycket). Som *Barnombudsmannen* framför bör den nya underrättelseskyldigheten inte heller vara undantagslös. Det kan finnas situationer även under resningsförfarandet när underrättelse inte bör ske. Med hänsyn till vikten av att barnrättsperspektivet tydliggörs bör den nya underrättelseskyldigheten för resningsförfarandet utformas i linje med vad som gäller för underrättelser under förundersökningen. På så vis blir det

tydligt att den unges bästa kan vara ett särskilt skäl för att avstå från att underrätta vårdnadshavarna. I förarbetena till 5 § har sagts att skäl för att avstå från underrättelse kan vara att vårdnadshavaren inte kan nås (prop. 2015/16:187 s. 38). Detsamma bör gälla enligt den nu föreslagna regleringen.

6.2 En ansökan om resning ska behandlas skyndsamt

Regeringens förslag: I lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare införs en bestämmelse om skyndsamt handläggning av resningsärenden med unga lagöverträdare.

Promemorians förslag överensstämmer i sak med regeringens. I promemorian föreslås att skyndsamhetskravet placeras i rättegångsbalken.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna är positiva till förslaget eller invänder inte mot det. *Hovrätten för Västra Sverige* föreslår att bestämmelsen om skyndsamt handläggning placeras i lagen om unga lagöverträdare i stället för i rättegångsbalken.

Skälen för regeringens förslag: När det gäller unga lagöverträdare har det ansetts särskilt viktigt att handläggningen av ärendet sker skyndsamt, inte minst av pedagogiska skäl. Det har också ansetts viktigt att samhällets förhållningssätt när unga begår brott är konsekvent och tydligt och att sambandet mellan brott och reaktion betonas. En utdragen handläggning innebär ofta påfrestningar för den misstänkte (prop. 1994/95:12 s. 63). Det finns därför skyndsamhetskrav både under förundersökningen och sedan åtal väckts.

När det gäller en förundersökning mot den som inte har fyllt 18 år, som gäller brott på vilket fängelse kan följa, ska den alltid bedrivas med särskild skyndsamhet (4 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare). Samma krav på skyndsamhet anses även gälla när en förundersökning återupptas i syfte att utreda om det finns grund för resning (prop. 2011/12:156 s. 35 f.). Vidare gäller för den ordinarie rättegången att mål mot den som inte har fyllt 21 år alltid ska handläggas skyndsamt (29 § första stycket lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare). Några krav på skyndsamt handläggning när det gäller rättens handläggning av en resningsansökan finns däremot inte.

Resningsförfarandet innebär att den tilltalade riskerar att målet tas upp och prövas på nytt. Ovissheten kan, särskilt för en ung person, innebära en stor påfrestning. Om det är fråga om resning till nackdel för den unge är det dessutom, på samma sätt som i det ordinarie förfarandet, angeläget med en skyndsamt handläggning så att en reaktion på brottet inte fördröjs. Detta talar för att det bör införas ett krav på skyndsamt handläggning även i resningsförfarandet. Ett skyndsamhetskrav ligger även i linje med vad som följer av artikel 40 i barnkonventionen om hur barn som misstänks eller åtalas för eller befunnits skyldigt till att ha begått brott ska behandlas. Regeringen delar därför uppfattningen i promemorian att det finns skäl att införa skyndsamhetsregler även för resningsförfarandet när den tilltalade är en ung person.

Som föreslås i promemorian bör skyndsamhetskravet vara generell och gälla oavsett på vilken grund resning söks. Skyndsamhetskravet bör

överensstämma med vad som gäller i den ordinarie rättegången för handläggningen av mål mot unga (jfr 29 § första stycket lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare).

När resning söks enligt de föreslagna nya resningsgrunderna i 58 kap. 2 § 5 och 3 § första stycket 3 rättegångsbalken, som möjliggör resning på grund av nya omständigheter eller bevis om den tilltalades ålder, kan det vara oklart om den tilltalade är ung eller inte. I likhet med vad som anförs i avsnitt 6.1 om underrättelse till vårdnadshavare och andra vuxna i resningsförfaranden bör i sådana fall det för den tilltalade mest gynnsamma alternativet väljas. Det innebär att en person ska förutsättas vara ett barn om det finns tvivel om personens ålder (jfr prop. 2018/19:71 s. 13).

I promemorian föreslås att skyndsamhetskravet placeras i rättegångsbalken. *Hovrätten för Västra Sverige* anser att det i stället bör placeras i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Kravet på skyndsamhet kommer att gälla endast för resningsförfarandet. Bestämmelser om förfarandet för att pröva en resningsansökan finns i rättegångsbalken. Det skulle kunna tala för att skyndsamhetskravet bör placeras där. Skyndsamhetskravet gäller emellertid bara för unga tilltalade. När det gäller regler om handläggningen av mål om brott mot unga lagöverträdare är de samlade i lagen om unga lagöverträdare. Regeringen anser att skyndsamhetskravet systematiskt passar bättre in i den lagen. Som hovrätten föreslår bör därför skyndsamhetskravet placeras i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

6.3 Offentlig försvarare ska förordnas om det behövs

Regeringens bedömning: Enligt gällande rätt kan offentlig försvarare förordnas för unga lagöverträdare i resningsförfarandet om det finns behov av det på grund av att en förundersökning har återupptagits eller det annars finns synnerliga skäl. Någon ytterligare reglering är inte nödvändig.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna invänder inte mot promemorians bedömning. *Sveriges advokatsamfund* anser att offentlig försvarare alltid ska förordnas för barn som blir föremål för en resningsprocess, medan *Barnombudsmannen* anser att en offentlig försvarare alltid ska förordnas om ett resningsförfarande till nackdel för den tilltalade inleds mot någon som är under 18 år och att det ska införas en regel som tydliggör detta.

Skälen för regeringens bedömning: Under resningsförfarandet gäller att en offentlig försvarare ska förordnas för en tidigare tilltalad om han eller hon är i behov av försvarare med hänsyn till att åklagaren har beslutat eller har möjlighet att besluta att återuppta en förundersökning eller det annars finns synnerliga skäl. Vid bedömningen av om den tidigare tilltalade är i behov av försvarare ska rätten beakta brottets beskaffenhet, den tidigare tilltalades personliga förhållanden och vilka utredningsåtgärder som ska vidtas (21 kap. 3 b § rättegångsbalken).

I promemorian görs bedömningen att den befintliga regleringen om möjlighet till offentlig försvarare i resningsärenden är tillräcklig och att det inte behövs en särskild bestämmelse för unga lagöverträdare. *Sveriges advokatsamfund* delar inte den bedömningen utan anser att en offentlig försvarare alltid ska förordnas om ett resningsförfarande inleds mot någon som är under 18 år. *Barnombudsmannen* framhåller att enligt artikel 40.2 b (ii) i barnkonventionen har ett barn som misstänks eller åtalas för att ha begått ett brott rätt att få ett juridiskt biträde och det bör därför införas en bestämmelse som tydliggör barnets rätt till försvarare i resningsärenden till hans eller hennes nackdel.

Regeringen delar remissinstansernas uppfattning att det är angeläget att barn som blir föremål för en resningsprocess som är till hans eller hennes nackdel får en offentlig försvarare förordnad för sig. Frågan om en särskild bestämmelse om offentlig försvarare för unga lagöverträdare i resningsärenden övervägdes i samband med införandet av 21 kap. 3 b § rättegångsbalken. Regeringen uttalade då att det inte var rimligt att en offentlig försvarare för unga skulle kunna förordnas i lika stor utsträckning efter att en dom fått laga kraft som under det ordinarie förfarandet. Det understöks dock att den unges ålder bör beaktas särskilt vid behovsprövningen, inte minst då förundersökningen återupptagits och i än större utsträckning då skälet för beslutet är att åklagaren ansökt eller avser att ansöka om resning till nackdel för den underårige (prop. 2011/12:156 s. 43 f.).

Vid bedömningen av om den tilltalade har behov av en offentlig försvarare bör alltså beaktas särskilt om den tilltalade är under 18 år. Det innebär att en offentlig försvarare som regel bör förordnas i ett sådant fall, särskilt om resningsförfarandet är till nackdel för den tilltalade. Mot denna bakgrund delar regeringen den bedömning som görs i promemorian om att befintlig reglering om möjlighet till offentlig försvarare i resningsärenden är tillräcklig för att tillgodose behovet av offentlig försvarare och att det inte behövs en särskild bestämmelse för unga lagöverträdare.

En utredning har nyligen presenterat sina slutsatser om hur svensk lagstiftning och praxis överensstämmer med rättigheterna i barnkonventionen (SOU 2020:63). Utredningen berör inte frågan om offentlig försvarare i resningsförfarandet men lyfter vissa andra frågor kopplade till rätten till biträde i den ordinarie domstolsprocessen. Betänkandet bereds för närvarande i Regeringskansliet.

7 Förbudet att ändra en dom till den tilltalades nackdel

7.1 Undantag från förbudet vid nya uppgifter om den tilltalades ålder

Regeringens förslag: Hovrätten ska få döma till en påföljd som är att anse som svårare eller mer ingripande för den tilltalade än den som tingsrätten dömt till, trots att endast den tilltalade har överklagat tingsrättens dom, om det i hovrätten kommer fram en uppgift om den till-
--

talades ålder som skulle kunna utgöra grund för resning till nackdel för den tilltalade i fråga om påföljd.

Under samma förutsättningar ska hovrätten få besluta om utvisning trots att inte tingsrätten har meddelat ett sådant beslut, eller bestämma längre tid än tingsrätten har gjort för förbud för den tilltalade att återvända till Sverige, om den nya uppgiften om ålder även skulle kunna utgöra grund för resning till nackdel för den tilltalade i fråga om utvisning.

Undantagen ska även gälla för förfarandet i Högsta domstolen.

Regeringens bedömning: Det behöver inte regleras att undantagen är tillämpliga i mål som har återupptagits i högre rätt efter att resning har beviljats.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian föreslås att det ska regleras att de nya undantagen från förbudet mot att ändra en dom till den tilltalades nackdel även gäller när ett mål återupptas efter att resning har beviljats.

Remissinstanserna: En klar majoritet av remissinstanserna är positiva till promemorians förslag eller invänder inte mot det. Bland dessa finns *Riksdagens ombudsmän, Högsta domstolen, Svea hovrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Hovrätten för Västra Sverige, Hovrätten för Nedre Norrland, Helsingborgs tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Justitiekanslern, Åklagarmyndigheten och Brottsoffermyndigheten. Hovrätten för Övre Norrland* efterfrågar dock ett klargörande av om förslaget innebär att en strängare påföljd kan dömas ut inte bara på grund av nya uppgifter om ålder, utan också som en följd av en skärpt rubricering eller annan bedömning av gärningens straffvärde.

Stockholms universitet är negativt till förslaget och anser att det riskerar att leda till att den tilltalade avhåller sig från att överklaga en dom, även i de fall där skuldfrågan har varit felaktigt bedömd av tingsrätten.

Sveriges advokatsamfund avstyrker förslaget och menar att den tilltalades intresse av förutsebarhet och att inte behöva riskera en mindre förmånlig påföljd väger tyngre än de skäl som lyfts fram i promemorian för att frånga principen om att hovrätten inte får bestämma en svårare eller mer ingripande påföljd när endast den tilltalade har överklagat.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Högre rätt bör få ändra påföljden till den tilltalades nackdel vid nya uppgifter om den tilltalades ålder

Nya uppgifter om den tilltalades ålder kan komma fram även under det ordinarie förfarandet. Som konstateras i avsnitt 4.1 får inte hovrätten döma till en svårare eller mer ingripande påföljd än vad tingsrätten har dömt till om endast den tilltalade har överklagat (51 kap. 25 § första stycket rättegångsbalken). Om endast den tilltalade har överklagat är hovrätten även förhindrad att besluta om utvisning om inte lägre rätt har meddelat ett sådant beslut, eller bestämma längre tid för återreseförbudet än vad tingsrätten har gjort (51 kap. 25 § fjärde stycket rättegångsbalken). Det brukar kallas för förbudet att ändra en dom till den tilltalades nackdel, eller förbudet mot reformatio in pejus, och gäller även i Högsta domstolen (55 kap. 15 § första stycket 2 rättegångsbalken). Förbudet innebär att om

endast den tilltalade har överklagat kan de nya åldersuppgifterna inte ligga till grund för en annan bedömning av straffmätningen eller påföljdsvalet om de kommer fram först i hovrätten eller Högsta domstolen.

Förbudet mot reformatio in pejus utgör ett undantag från huvudregeln om att rätten får pröva påföljden och frågan om utvisning på eget initiativ och har införts för att skapa trygghet för den tilltalade. Av äldre förarbeten framgår att om en ändring till den tilltalades nackdel är motiverad bör det ankomma på åklagaren att ta initiativ till det och ändringen bör inte bli beroende av att den tilltalade använder ett rättsmedel som tillkommit i hans eller hennes intresse (NJA II 1943 s. 675).

Även om det således finns starka skäl för att hovrätten inte ska få döma till en strängare eller mer ingripande påföljd när endast den tilltalade har överklagat finns det exempel på när undantag från förbudet har ansetts motiverat. Hovrätten får döma till en svårare eller mer ingripande påföljd om tingsrätten har förenat en villkorlig dom eller en skyddstillsyn med en föreskrift som förutsätter den tilltalades samtycke och samtycket inte längre består (51 kap. 25 § tredje stycket rättegångsbalken). Undantaget motiveras med att samtycke är en nödvändig förutsättning för att meddela en föreskrift om samhällstjänst. Utan en möjlighet att bestämma en svårare påföljd än den som tingsrätten bestämt skulle den tilltalade kunna missbruka systemet genom att i hovrätten återta sitt samtycke för att på så vis få en mildare påföljd.

I promemorian föreslås att det ska införas ytterligare undantag från förbudet att ändra en dom till den tilltalades nackdel om det kommer fram nya uppgifter om den tilltalades ålder. Enligt promemorians förslag ska de nya uppgifterna om ålder vara sådana att de skulle kunna utgöra grund för resning enligt den föreslagna resningsgrunden till nackdel för den tilltalade. Undantaget avser både förbudet att ändra i fråga om påföljd och i fråga om utvisning. Som skäl för förslaget anförs att det är en omständlig och processekonomiskt inte försvarbar ordning om åklagaren i stället skulle vara tvungen att invänta domens laga kraft och ansöka om resning till nackdel för den tilltalade för att kunna åberopa de nya åldersuppgifterna.

Ett undantag från förbudet för sådana fall där det framkommer nya uppgifter om den tilltalades ålder skulle dock, som *Sveriges advokatsamfund* framhåller, till viss del minska förutsebarheten för den tilltalade. Mot bakgrund av att det föreslås en möjlighet till resning på grund av nya uppgifter om den tilltalades ålder riskerar, som konstateras i promemorian, emellertid den tilltalade en ny process om inte de nya omständigheterna och bevisen kan beaktas i det ordinarie förfarandet. En sådan ordning kan inte anses vara till fördel för den tilltalade. Det bör typiskt sett ligga även i den tilltalades intresse att saken blir slutligt avgjord så snart som möjligt.

Stockholms universitet menar att en tilltalad kan avskräckas från att överklaga en dom om ett undantag från förbudet införs och den tilltalade därför riskerar en strängare påföljd eller en annan bedömning av utvisningsfrågan i hovrätten. Enligt regeringens uppfattning får den risken bedömas som liten eftersom undantaget från förbudet kommer att aktualiseras först om det under hovrättsprocessen kommer fram nya åldersuppgifter. Däremot skulle det kunna bli så att den tilltalade återkallar sitt överklagande när nya uppgifter om ålder framkommer under hovrättsprocessen. Det bör så klart stå den tilltalade fritt att göra det. I en sådan situation finns det dock risk för att åklagaren i stället ansöker om

resning enligt den föreslagna nya resningsgrunden. Ofta torde dock den tilltalade ha ett starkt intresse av att få skuldfrågan överprövad, även om han eller hon i och för sig riskerar en strängare påföljd och, i förekommande fall, en annan bedömning av utvisningsfrågan, och därför kvarstå vid sitt överklagande.

Det som har framförts i äldre förarbeten om att det bör ankomma på åklagaren att ta initiativ till en ändring som är till den tilltalades nackdel har i de allra flesta fall fog för sig. Om åklagaren är nöjd med domen och inget nytt har tillkommit under hovrättsprocessen är det rimligt att hovrätten inte får döma till en svårare eller mer ingripande påföljd än vad tingsrätten har gjort eller besluta om utvisning om tingsrätten inte har meddelat ett sådant beslut. När uppgifterna som motiverar en svårare eller mer ingripande påföljd blir kända först efter att åklagarens möjlighet att överklaga har löpt ut är emellertid argumentet inte lika starkt eftersom åklagaren då inte har möjlighet att ta initiativ till en ändring. Återtaget samtycke till en föreskrift som kräver samtycke är en ändrad förutsättning som skett först efter att överklagandetiden har gått ut och det har då ansetts motiverat med ett undantag från förbudet mot reformatio in pejus. Även det nya undantag som föreslås i promemorian avser en situation där åklagaren inte har haft anledning att överklaga domen, men där det under hovrättsprocessen framkommer nya uppgifter som hade motiverat ett överklagande från åklagarens sida. Det talar för att ett undantag från förbudet bör införas.

Även det som framförs i promemorian om att processekonomiska skäl motiverar ett undantag från förbudet mot att ändra en dom till den tilltalades nackdel när det framkommer nya uppgifter om ålder talar för att ett undantag bör införas. Dessutom skulle det bli en omständlig ordning och påfrestande för parterna om de var tvungna att invänta laga kraft innan resning kan sökas och de nya uppgifterna om ålder beaktas. Till detta kommer att intresset av materiellt riktiga domar är starkt och att vuxna inte ska avtjäna påföljder tillsammans med barn och ungdomar. Sammanfattningsvis delar regeringen därför uppfattningen i promemorian, och majoriteten av remissinstansernas uppfattning, att starka skäl talar för att det bör införas ett undantag från förbudet mot reformatio in pejus när nya uppgifter om ålder framkommer under överrättsprocessen.

Utformningen av undantaget

I promemorian föreslås att förbudet mot ändring till den tilltalades nackdel inte ska gälla om det finns något förhållande som skulle kunna utgöra grund för resning enligt den föreslagna resningsgrunden till nackdel för den tilltalade. Det innebär att undantaget endast är tillämpligt om den nya uppgiften om ålder är sådan att den sannolikt skulle ha lett till en väsentligt svårare eller väsentligt mer ingripande påföljd. Regeringen delar den bedömningen eftersom det inte bör vara lättare att frångå förbudet mot reformatio in pejus i den ordinarie processen än vad det hade varit att beviljas resning med åberopande av de nya uppgifterna om ålder. Det är alltså inte samtliga fall där nya uppgifter om ålder framkommer som bör kunna leda till att hovrätten får döma ut en svårare eller mer ingripande påföljd än vad tingsrätten har gjort. I de fall där de nya åldersuppgifterna inte skulle ha

kunnat ligga till grund för resning bör förbudet mot reformatio in pejus gälla.

De skäl som gör sig gällande för att kunna frånga förbudet i fråga om påföljd gör sig gällande även i fråga om utvisning. I likhet med vad som föreslås i promemorian bör undantaget därför gälla både i fråga om påföljd och utvisning. Den närmare innebörden och utformningen av undantagen blir beroende av hur den nya resningsgrunden till nackdel för en tilltalad på grund av nya uppgifter om ålder utformas. Som framgår av avsnitt 5.2 föreslår regeringen en delvis annan utformning av den nya resningsgrunden jämfört med promemorians förslag. Den i det här sammanhanget viktigaste skillnaden är att resning kan beviljas även om de nya uppgifterna om ålder inte skulle ha lett till en väsentligt strängare påföljd utan enbart till en annan utgång i utvisningsfrågan. Den praktiska betydelsen av detta bedöms dock bli mycket liten. Om de nya uppgifterna om ålder har sådan substans att de sannolikt skulle leda till en annan utgång i utvisningsfrågan kommer de vanligtvis även att leda till en väsentligt svårare eller väsentligt mer ingripande påföljd. De skäl som motiverar undantag från förbudet i hovrätten gör sig gällande även i Högsta domstolen. De nya undantagen bör således gälla även där.

Hovrätten för Övre Norrland efterfrågar ett klargörande av om förslaget innebär att en strängare påföljd kan dömas ut inte bara på grund av nya uppgifter om ålder, utan också som en följd av en skärpt rubricering eller annan bedömning av straffvärde. Enligt regeringens uppfattning bör, som anges i promemorian, hänsyn tas till ändamålet med bestämmelsen. Samma principiella fråga kan emellertid ställas beträffande tillämpningen av undantaget från förbudet mot reformatio in pejus när ett samtycke till en föreskrift som förutsätter samtycke har återtagits (51 kap. 25 § tredje stycket rättegångsbalken). I likhet med vad som gäller för den regleringen får den närmare tillämpningen av bestämmelsen överlämnas till rätts-tillämpningen.

Gäller förbudet mot ändring till den tilltalades nackdel efter att resning har beviljats?

Om resning beviljas ska rätten samtidigt förordna att målet ska tas upp vid den domstol som sist har dömt i målet (58 kap. 7 § rättegångsbalken). För förfarandet i ett återupptaget mål efter att resning beviljats finns inga särskilda processuella bestämmelser. I förarbetena till resningsbestämmelserna anges att i stort sett vanliga processuella regler gäller vid handläggningen av det resta målet (NJA II 1940 s.178 f.). Frågan om förbudet mot ändring till den tilltalades nackdel gäller när ett mål återupptas efter resning blir aktuell om resning har beviljats till nackdel för den tilltalade, men endast den tilltalade hade överklagat tingsrättens dom. I ett sådant fall hade förbudet mot reformatio in pejus gällt i den ordinarie processen.

I det tidigare nämnda avgörandet NJA 2016 s. 851, där riksåklagaren ansökte om resning till nackdel för den tilltalade på grund av nya uppgifter om den tilltalades ålder, hade enbart den tilltalade överklagat tingsrättens dom. Förbudet mot reformatio in pejus gällde således vid hovrättens prövning i den ordinarie processen. Riksåklagaren uppmärksammade problematiken vid ansökan om resning och yrkade därför att målet efter resning skulle överlämnas till tingsrätten för prövning. Högsta domstolen tog

aldrig ställning i frågan eftersom det inte ansågs vara möjligt att bevilja resning i den aktuella situationen.

Att de vanliga processuella reglerna i stort sett ska gälla i ett återupptaget mål talar för att förbudet mot ändring till den tilltalades nackdel gäller även när ett mål återupptas efter att resning beviljats. Det finns emellertid även skäl som talar mot att förbudet gäller i den situationen. Förbudet mot ändring till den tilltalades nackdel har tillkommit med hänsyn till den tilltalades trygghet och som nämns ovan har det i tidigare förarbeten uttalats att en ändring inte borde bli beroende av att den tilltalade använder ett rättsmedel som ställts till förfogande huvudsakligen i dennes intresse (NJA II 1943 s. 675). Till skillnad från överklagande är resning till nackdel för den tilltalade inte ett rättsmedel som har tillkommit i den tilltalades intresse. Det talar för att förbudet mot reformatio in pejus inte gäller när ett mål återupptas efter att resning till nackdel för en tilltalad har beviljats. Den uppfattningen kommer också till uttryck i litteraturen där det sägs att de ändamålsskäl som motiverar förbudet i det ordinarie förfarandet gör sig gällande åtminstone vid resning till förmån för en tilltalad (Ekelöf och Edlestam, Rättsmedlen, 12 uppl., s. 196 f.). Frågan har dock inte prövats och rättsläget är därför oklart.

I promemorian konstateras att om förbudet mot reformatio in pejus gäller kan syftet med resning till nackdel för den tilltalade i vissa fall komma att gå förlorat. I promemorian föreslås därför att det införs ett uttryckligt undantag från förbudet att ändra en dom till den tilltalades nackdel när målet har återupptagits efter att resning beviljats. Enligt regeringens uppfattning skulle det emellertid avvika från den nuvarande systematiken att reglera vilka processuella regler som gäller för ett återupptaget mål efter att resning beviljats. Några sådana bestämmelser finns inte i övrigt i rättegångsbalken. En annan lösning, som också belyses i promemorian, är att i stället införa en möjlighet att besluta att målet ska återupptas i tingsrätt. Regeringen delar emellertid promemorians uppfattning att det inte är en lämplig ordning eftersom förbudet mot reformatio in pejus har ansetts tillämpligt även i tingsrätten efter återförvisning (NJA 1992 s. 219).

Eftersom rättsläget är oklart skulle rätten i ett återupptaget mål kunna komma fram till att förbudet mot att ändra en dom till den tilltalades nackdel gäller även i en sådan situation. Vid en sådan bedömning bör emellertid även det undantag från förbudet som föreslås gälla för den ordinarie processen när det kommer fram nya uppgifter om den tilltalades ålder kunna tillämpas. Detta mot bakgrund av att ordinarie processuella regler gäller vid handläggningen av det resta målet. Om rätten skulle komma fram till att förbudet mot reformatio in pejus gäller för ett återupptaget mål bör således även undantaget gälla. Regeringen anser därför, till skillnad från promemorian, att det inte behövs någon ytterligare reglering som klargör att undantaget från förbudet mot reformatio in pejus även gäller när ett mål återupptas efter att resning har beviljats.

7.2 Undantag från förbudet när en skyddstillsyn har missköts

Regeringens förslag: Hovrätten ska få döma till en svårare eller mer ingripande påföljd än vad tingsrätten dömt till, trots att endast den tilltalade har överklagat tingsrättens dom, om tingsrätten har bestämt påföljden till skyddstillsyn och den har missköts av den tilltalade på ett sådant sätt att det finns förutsättningar att undanröja den.

Samma sak ska gälla för förfarandet i Högsta domstolen.

Regeringens bedömning: Det saknas behov av motsvarande reglering när tingsrätten har bestämt påföljden till villkorlig dom.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att undantaget också ska gälla när tingsrätten har bestämt påföljden till villkorlig dom.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrar sig över utredningens förslag är positiva till det, bl.a. *Riksdagens ombudsmän*, *Södertälje tingsrätt* och *Kalmar tingsrätt*.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: En dom där påföljden har bestämts till skyddstillsyn börjar som huvudregel verkställas omedelbart trots att domen inte har fått laga kraft (28 kap. 5 § brottsbalken). Det förekommer att den dömde missköter de skyldigheter som följer med skyddstillsynen redan i början av verkställigheten. En misskött skyddstillsyn kan under vissa förutsättningar undanröjas och domstolen kan bestämma en annan påföljd för brottet (28 kap. 8 och 9 §§ brottsbalken). Denna åtgärd är dock bara möjlig om domen på skyddstillsyn har fått laga kraft (NJA 2000 s. 533).

Som utredningen konstaterar leder principen om att en skyddstillsyn endast kan undanröjas om domen har fått laga kraft till vissa svårigheter. Om skyddstillsynen missköts efter att tiden för att överklaga domen har gått ut och endast den tilltalade har överklagat domen gäller det s.k. förbudet mot *reformatio in pejus*. Det innebär att hovrätten i ett sådant fall saknar möjlighet att bestämma påföljden till fängelse och i stället är hänvisad till att antingen fastställa domen eller besluta om en mildare påföljd (51 kap. 25 § första stycket rättegångsbalken).

Det kan inte anses ändamålsenligt att en misskött skyddstillsyn fastställs. Det är inte heller en praktisk eller processekonomiskt effektiv ordning eftersom åklagaren kan ansöka om undanröjande av skyddstillsynen så snart hovrättens dom har fått laga kraft. Att hovrätten dömer till en mildare påföljd när det inte är sakligt motiverat är inte heller ett tillfredsställande alternativ. I den aktuella situationen saknas således möjlighet för hovrätten att bestämma en adekvat påföljd. För att komma till rätta med detta föreslår utredningen ett undantag från förbudet att ändra en dom till den tilltalades nackdel när en utdömd skyddstillsyn har missköts.

Som konstateras i avsnitt 7.1 har förbudet mot *reformatio in pejus* tillkommit för att skapa trygghet för den tilltalade. Om en ändring till den tilltalades nackdel är motiverad bör det som huvudregel ankomma på åklagaren att ta initiativ till det (NJA II 1943 s. 675). Som konstateras i avsnitt 7.1 har denna ordning i de allra flesta fall fog för sig. Om åklagaren är nöjd med domen och inget nytt har tillkommit under hovrättsprocessen

är det rimligt att hovrätten inte får döma till en svårare eller mer ingripande påföljd än vad tingsrätten har gjort. När omständigheterna som motiverar en svårare eller mer ingripande påföljd blir kända eller uppkommer först efter att åklagarens möjlighet att överklaga domen har löpt ut är emellertid argumentet inte lika starkt.

Som framgår i avsnitt 7.1 finns det redan i dagsläget undantag från förbudet mot reformatio in pejus. Hovrätten får döma till en svårare eller mer ingripande påföljd om tingsrätten har förenat en villkorlig dom eller en skyddstillsyn med en föreskrift som förutsätter den tilltalades samtycke och samtycket inte längre består (51 kap. 25 § tredje stycket rättegångsbalken). Återtaget samtycke är en ändrad förutsättning som skett först efter att överklagandetiden har gått ut och det har då ansetts motiverat med ett undantag från förbudet mot reformatio in pejus. Även det nya undantag som föreslås i avsnitt 7.1 avser en situation där åklagaren inte har haft anledning att överklaga domen, utan den nya uppgiften har framkommit efter att möjligheten att överklaga domen har gått ut. Den nu aktuella situationen, att skyddstillsynen missköts efter överklagandetidens utgång fram till hovrättens avgörande, rör också denna omständigheter som har tillkommit efter att överklagandetiden har gått ut. Det talar för att ett undantag från förbudet bör införas även för denna situation. Även processekonomiska skäl talar för att ett undantag från förbudet mot att ändra en dom till den tilltalades nackdel bör införas när en skyddstillsyn har missköts. Det finns annars en risk för en ny process om undanröjande av skyddstillsynen när domen har fått laga kraft.

Som utredningen föreslår bör det därför införas ett undantag från förbudet mot reformatio in pejus som gör det möjligt för hovrätten att döma till en svårare och mer ingripande påföljd i dessa fall. De skäl som motiverar ett undantag från förbudet i hovrätten gör sig gällande även i Högsta domstolen. Det nya undantaget bör således gälla även där.

Enligt utredningen bör en förutsättning för att undantaget ska vara tillämpligt vara att skyddstillsynen har missköts på ett sådant sätt att det finns förutsättningar enligt 28 kap. 8 § brottsbalken att undanröja den. Av den regleringen framgår att en skyddstillsyn får undanröjas om den dömde på ett allvarligt sätt har brutit mot vad som gäller för honom eller henne och det kan antas att han eller hon inte kommer att rätta sig genom någon sådan åtgärd som Kriminalvården kan vidta. Regeringen delar utredarens uppfattning att förbudet att ändra en dom till den tilltalades nackdel bör få frångås endast om misskötsamheten är så pass allvarlig att ett undanröjande skulle kunna ske efter att domen har fått laga kraft. För att hovrätten ska få besluta om en svårare eller mer ingripande påföljd bör således krävas att förutsättningarna för ett undanröjande enligt 28 kap. 8 § brottsbalken är uppfyllda. I annat fall bör förbudet mot reformatio in pejus gälla.

Undantagsvis skulle det kunna hända att den tilltalade har verkställt en del av domen på skyddstillsyn innan misskötsamheten. Det som har verkställts bör då beaktas vid bestämmandet av den nya påföljden (29 kap. 5 § första stycket 9 brottsbalken och NJA 2016 s. 553).

Utredningen föreslår att ett undantag även bör införas för en villkorlig dom som missköts. En villkorlig dom börjar dock verkställas först när domen har fått laga kraft (27 kap. 3 § andra stycket brottsbalken). Det är således inte möjligt att missköta en villkorlig dom innan domen fått laga

kraft. Något behov att låta villkorlig dom omfattas av ett undantag finns därför inte.

8 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 augusti 2022.

Om en dom avser ansvar för brott som den tidigare tilltalade har begått före den 2 juli 2022 får resning i fråga om utvisning enligt 58 kap. 2 § 5 eller 3 § första stycket 3 beviljas endast om resning samtidigt beviljas i fråga om påföljd.

Regeringens bedömning: I fråga om övriga lagändringar behövs inte några övergångsbestämmelser.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian föreslås ett tidigare ikraftträdande. I promemorian lämnas inte något förslag om en övergångsbestämmelse som avser möjligheten att bevilja resning endast i utvisningsfrågan när en dom avser brott som har begåtts före den 2 juli 2022.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig i denna del.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. De bör därför träda i kraft den 1 augusti 2022.

Utgångspunkten när det gäller processrättslig lagstiftning är att nya regler blir tillämpliga genast efter ikraftträdandet. Endast vid avvikelser från denna ordning krävs övergångsbestämmelser.

När det gäller de föreslagna nya resningsgrunderna innebär dessa att resning kommer att kunna beviljas oavsett om avgörandet har fått laga kraft före eller efter ikraftträdandet. Vid resning till fördel för den tilltalade är det oproblematiskt att resning kan beviljas oavsett när avgörandet har meddelats eftersom ett sådant beslut är i den tilltalades intresse. När det gäller resning till nackdel för den tilltalade innebär det däremot att ett mål kan tas upp och prövas på nytt trots att det inte hade varit möjligt när domen fick laga kraft. Den tilltalade kan alltså med fog ha trott att målet var slutligt avgjort och inte skulle kunna tas upp på nytt även om nya åldersuppgifter skulle komma fram. Det skulle kunna tala för att en övergångsbestämmelse bör införas. Intresset av att kunna rätta till domar som vilar på felaktiga förutsättningar väger dock tungt. Kravet på att ansökan om resning till nackdel för den tilltalade ska göras inom ett år från det att sökanden fick kännedom om det förhållande som ansökningen grundas på medför också att många äldre domar inte kommer att kunna resas. Regeringen delar därför uppfattningen i promemorian att det saknas anledning att behandla domar som har fått laga kraft före ikraftträdandet annorlunda än de som har fått laga kraft efter ikraftträdandet. Något avsteg från huvudregeln om att processrättslig lagstiftning blir tillämplig omedelbart bör alltså inte göras.

De föreslagna nya resningsgrunderna innebär att resning kommer att kunna beviljas även i fall då de nya åldersuppgifterna enbart har betydelse för frågan om utvisning. Resning kommer alltså att kunna beviljas i utvisningsfrågan även om inte de nya åldersuppgifterna sannolikt skulle ha lett till en annan utgång i påföljdsfrågan. En sådan separat prövning av utvisningsfrågan, utan att påföljdsfrågan samtidigt är uppe till prövning, är oproblematisht i förhållande till brott som har begåtts efter ikraftträdandet av de ändrade regler om utvisning på grund av brott som föreslås i lagrådsremissen Utvisning på grund av brott – ett skärpt regelverk (se avsnitt 3). Genom dessa ändringar slopas nämligen bestämmelsen om utvisningsmen i 29 kap. 5 § första stycket 6 brottsbalken, dvs. regeln om att domstolen vid straffmätningen ska beakta om den tilltalade orsakas men till följd av att han eller hon utvisas ur riket. Någon sådan hänsyn ska med de ändrade reglerna inte längre tas vid straffmätningen av brott som har begåtts efter den 2 juli 2022. När en tilltalad döms för brott som har begåtts före ikraftträdandet av de ändrade reglerna, dvs. före den 2 juli 2022, gäller emellertid att bedömningen av utvisningsfrågan kan påverka straffmätningen. Frågan om utvisning bör i den situationen inte kunna prövas om det inte samtidigt finns möjlighet att ompröva den påföljd som har dömts ut. Det bör med andra ord inte vara möjligt att bevilja resning i fråga om utvisning om inte också kravet på att den nya åldersuppgiften sannolikt skulle ha lett till en väsentligt svårare eller väsentligt mer ingripande påföljd är uppfyllt. Anledningen till det är att påföljdsfrågan annars skulle kunna komma upp till förnyad prövning trots att väsentlighetskravet inte är uppfyllt. I de fall en resningsansökan avser en dom som gäller ansvar för brott som har begåtts före den 2 juli 2022 bör därför resning i utvisningsfrågan bara få beviljas om resning samtidigt beviljas i påföljdsfrågan enligt de föreslagna nya resningsgrunderna. En övergångsbestämmelse av den innebörden bör införas.

De föreslagna undantagen från förbudet att ändra en dom till den tilltalades nackdel när endast den tilltalade har överklagat kan uppfattas som försämringar för den tilltalade. Det talar för att de nya bestämmelserna inte bör gälla för mål som har inletts före ikraftträdandet. Mot bakgrund av att det inte föreslås någon övergångsbestämmelse för den nya regleringen om resning till den tilltalades nackdel skulle dock en särskild övergångsbestämmelse för undantaget från förbudet att ändra en dom till den tilltalades nackdel vid nya uppgifter om ålder inte få särskilt stor praktisk betydelse. Om en ändring till den tilltalades nackdel inte är möjlig i det ordinarie förfarandet kan åklagaren invänta laga kraft och därefter ansöka om resning. Samma resonemang kan appliceras på undantaget från förbudet när en utdömd skyddstillsyn har missköts. Om en övergångsbestämmelse skulle införas skulle det, i likhet med vad som gäller i dagsläget, innebära att åklagaren kan ansöka om undanröjande av skyddstillsynen så fort domen har fått laga kraft. Mot denna bakgrund saknas det skäl att införa en övergångsbestämmelse för undantagen från förbudet att ändra en dom till den tilltalades nackdel när endast den tilltalade har överklagat.

I övrigt behövs det inte några övergångsbestämmelser.

Regeringens bedömning: Förslagen kan antas leda till att förtroendet för rättsordningen stärks. Lika fall kommer att behandlas lika. De kan också bidra till att brottsoffer får upprättelse och att samhällets reaktion på brottet upplevs som riktig.

Förslagen bedöms medföra marginella kostnadsökningar för Sveriges Domstolar, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten och Kriminalvården. Kostnaderna för myndigheterna ryms inom befintliga anslag.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna invänder inte mot bedömningen. *Barnombudsmannen* efterfrågar en utförligare barnkonsekvensanalys för de fall en tilltalad anses vara äldre men fortfarande är under 18 år. *Hovrätten för Västra Sverige* efterfrågar en djupare analys av konsekvenserna för domstolarna av att införa en resningsgrund till fördel för en tilltalad utan någon form av begränsande rekvisit.

Skälen för regeringens bedömning

Konsekvenser för enskilda

Förslagen främjar enhetlighet i straffrättskipningen och bedöms stärka allmänhetens förtroende för rättssystemets förmåga att lagföra brott på ett effektivt och korrekt sätt. Lika fall kommer att behandlas lika. Förslaget om resning till nackdel för den tilltalade kan bidra till att brottsoffer får upprättelse och att samhällets reaktion på brottet upplevs som riktig. Att i efterhand kunna pröva påföljden på nytt vid nya uppgifter om den tilltalades ålder medför även att legitimiteten i det särskilda påföljdssystemet för unga lagöverträdare kan upprätthållas.

Med den föreslagna regleringen av möjligheten till resning till fördel för den tilltalade blir det tydligare att den som har fått en för sträng påföljd på grund av att rätten har utgått från en felaktig ålder har möjlighet att ansöka om resning. Regleringen innebär alltså en ökad tydlighet och förutsebarhet som är till fördel för den enskilde.

De föreslagna ändringarna gällande förbudet mot att ändra en dom som endast har överklagats av den tilltalade (det s.k. förbudet mot reformatio in pejus) innebär att den tilltalade i vissa fall kan få en strängare påföljd i högre rätt trots att åklagaren inte har överklagat. Förslagen minskar till viss del förutsebarheten för den tilltalade. Eftersom det föreslås en möjlighet till resning på grund av nya uppgifter om den tilltalades ålder riskerar emellertid den tilltalade en ny process om inte de nya omständigheterna och bevisen kan beaktas i det ordinarie förfarandet. En sådan ordning kan inte anses vara till fördel för den tilltalade. Samma sak gäller för undantaget från förbudet när tingsrätten har bestämt påföljden till skyddstillsyn men den tilltalade har misskött skyddstillsynen innan hovrättens prövning. Om inte ett undantag från förbudet införs riskerar den tilltalade i stället att åklagaren ansöker om undanröjande av skyddstillsynen så snart domen har fått laga kraft. Även i en sådan situation riskerar alltså den tilltalade två processer om inte ett undantag från

förbudet att ändra en dom till den tilltalades nackdel införs. Undantagen från förbudet mot reformatio in pejus medför således att den tilltalade inte behöver genomgå ytterligare en process om de nya uppgifterna om ålder kommer fram under den ordinarie rättegången.

Konsekvenser för barn

Som *Barnombudsmannen* framhåller kan en tidigare tilltalad anses vara äldre än vad rätten funnit i den ordinarie processen, men fortfarande vara under 18 år. I de fallen är den tidigare tilltalade fortfarande ett barn och barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen måste beaktas, bl.a. principen om barnets bästa.

Om den föreslagna regleringen leder till att resning beviljas, oavsett om det är till fördel eller till nackdel för den tilltalade, innebär det att barnet behöver genomgå ytterligare en domstolsprocess. Om resning beviljas till nackdel för den tilltalade riskerar han eller hon dessutom att dömas till en strängare påföljd. Även om en förnyad prövning kan vara påfrestande blir emellertid konsekvensen att den unge får den påföljd som borde ha dömts ut i den ordinarie processen. Den unge får således en för sin ålder adekvat påföljd.

Genom den föreslagna resningsgrunden till nackdel för en tilltalad kommer resning vanligtvis att kunna beviljas om det framkommer att en person som har dömts till sluten ungdomsvård är äldre än vad rätten utgått ifrån och påföljden därför borde ha bestämts till fängelse. Genom att den felaktiga domen avseende sluten ungdomsvård nu kommer att kunna rättas till kommer andra barn som har dömts till sluten ungdomsvård inte att behöva avtjäna påföljden tillsammans med personer som åldersmässigt inte passar in på ett särskilt ungdomshem. Detta är i linje med artikel 37 c i barnkonventionen som säger att varje frihetsberövat barn ska hållas åtskilt från vuxna om det inte bedöms vara till barnets bästa att inte vara det.

Förslaget om en skyndsam handläggning av resningsärenden där den tidigare tilltalade är ung innebär att barn i alla ärenden avseende resning kommer att få saken avgjord skyndsamt, vilket är i linje med artikel 40 i barnkonventionen som säger att barn ska utan dröjsmål få saken avgjord.

Konsekvenser för myndigheter

Förslagen om nya grunder för att bevilja resning i brottmål innebär att fler förundersökningar kan komma att återupptas för att utreda om det finns förutsättningar för resning. Det kan medföra viss ökad arbetsbelastning för Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten. Förslagen innebär även att antalet resningsansökningar till hovrätterna och Högsta domstolen kan komma att öka något. Om resning till nackdel för den tilltalade beviljas medför det att målet kommer att tas upp på nytt i den instans som senast dömde i målet och en strängare påföljd kan dömas ut. Det betyder att tingsrätterna, och även Kriminalvården i viss utsträckning, berörs av förslagen. Antalet fall där påföljden kan komma att sättas i fråga på grund av nya åldersuppgifter bedöms dock bli mycket få. Förslagen om resning bedöms således inte leda till annat än marginella kostnadsökningar som kan hanteras inom berörda myndigheters befintliga anslag.

Hovrätten för Västra Sverige efterfrågar en djupare analys av konsekvenserna för domstolarna av att införa en resningsgrund till fördel för en tilltalad utan någon form av begränsande rekvisit. Den föreslagna regleringen av resning till fördel för en tilltalad är till stora delar en kodifiering av redan gällande praxis. Förslaget innebär alltså ingen större utvidgning av möjligheten till resning. Att det inte införs någon begränsning bör därför inte medföra några större konsekvenser för domstolarnas verksamhet.

Det föreslagna skyndsamhetskravet för prövningen av resningsansökningar när den tidigare tilltalade är under 21 år kommer att gälla generellt, dvs. oavsett vilken grund för resning som åberopas. Antalet ärenden där kravet blir tillämpligt bedöms dock bli få och medför därmed inte någon nämnvärd ökad belastning för domstolarna.

De nya resningsgrunderna kommer att utgöra grund för prövningstillstånd i Högsta domstolen. Mot bakgrund av att det kan bli aktuellt att meddela prövningstillstånd på denna grund i ett ytterst begränsat antal fall bedöms inte detta medföra några konsekvenser för Högsta domstolens verksamhet.

Övriga förslag bedöms inte leda till några ökade kostnader för det allmänna.

Övriga konsekvenser

Förslagen kan bidra till en ökad trygghet i samhället. Kvinnor uttrycker i större utsträckning än män otrygghet enligt nationella trygghetsundersökningar som Brå genomfört (2021). Det innebär att förslagen kan ha en positiv utveckling som främjar de jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sitt eget liv.

Förslagen bedöms inte medföra några konsekvenser för miljön eller få några andra konsekvenser som bör redovisas.

10 Författningskommentar

10.1 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

51 kap.

23 a § *Om tingsrätten har funnit att den tilltalade ska dömas för den åtalade gärningen och om domen överklagas bara beträffande annat än denna fråga, ska hovrätten pröva frågan endast om*

1. *det i denna del finns något förhållande som skulle kunna utgöra grund för resning enligt 58 kap. 2 § 1–4 eller 6, eller som skulle kunna medföra undanröjande av domen på grund av domvilla, eller*

2. *målets utgång vid tingsrätten i samma del uppenbarligen beror på förbiseende eller misstag.*

När hovrätten prövar en fråga som avses i första stycket 1 eller 2 behöver hänsyn endast tas till omständigheter som har åberopats av en part.

Paragrafen reglerar i vilken utsträckning hovrätten får pröva skuldfrågan om ett överklagande avser annat än den frågan, t.ex. om överklagandet endast avser frågan om påföljd. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.

I *första stycket första punkten* ändras den hittillsvarande hänvisningen till 58 kap. 2 § 1–5 till att i stället avse 1–4 och 6. Ändringen är föranledd av att det i 58 kap. 2 § införs en ny punkt 5 om resning till fördel för en tilltalad på grund av nya uppgifter om hans eller hennes ålder som inte ska utgöra ett s.k. genombrottsrekvisit. Det som hittills har framgått av punkten 5 framgår nu av punkten 6, se författningskommentaren till den bestämmelsen.

I övrigt ändras paragrafen endast språkligt.

25 § *Om endast den tilltalade har överklagat tingsrättens dom eller om åklagaren har överklagat domen till den tilltalades fördel får hovrätten inte döma till en påföljd som är att anse som svårare eller mer ingripande för den tilltalade än den som tingsrätten dömt till. Hovrätten får dock överlämna den tilltalade till särskild vård enligt 31 eller 32 kap. brottsbalken eller, om tingsrätten beslutat om sådan vård, döma till en annan påföljd.*

Vid tillämpningen av första stycket *ska* slutet ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken jämsställas med fängelse.

Första stycket gäller inte om

1. tingsrätten har förenat en villkorlig dom eller en skyddstillsyn med en föreskrift som förutsätter samtycke och den tilltalade inte längre samtycker till föreskriften,

2. tingsrätten har bestämt påföljden till skyddstillsyn och den tilltalade har misskött skyddstillsynen på ett sådant sätt att det finns förutsättningar enligt 28 kap. 8 § brottsbalken att undanröja den, eller

3. det framkommer en omständighet eller ett bevis som skulle kunna utgöra grund för resning i fråga om påföljd enligt 58 kap. 3 § första stycket 3.

Paragrafen behandlar förbudet mot reformatio in pejus, dvs. förbudet mot ändring till den tilltalades nackdel, när det gäller påföljd. I paragrafen regleras även under vilka förutsättningar förbudet får frångås. Övervägandena finns i avsnitt 7.1.

I *tredje stycket andra punkten* införs ett nytt undantag som innebär att förbudet mot att ändra domen till den tilltalades nackdel inte ska gälla om tingsrätten har bestämt påföljden till skyddstillsyn och den har missköts av den tilltalade på ett sådant sätt att det skulle finnas förutsättningar att undanröja den. Förutsättningarna för att undanröja en skyddstillsyn på grund av att den har missköts regleras i 28 kap. 8 § brottsbalken.

I *tredje stycket tredje punkten* införs ett nytt undantag som innebär att förbudet mot ändring till den tilltalades nackdel inte heller ska gälla om det framkommer en omständighet eller ett bevis som skulle kunna utgöra grund för resning i fråga om påföljd enligt 58 kap. 3 § första stycket 3. Rätten måste alltså pröva om förutsättningarna är sådana att resning skulle ha beviljats i fråga om påföljd på grund av den nya omständigheten eller det nya beviset om den tilltalades ålder. Angående den närmare tillämpningen av 58 kap. 3 § första stycket 3, se författningskommentaren till den bestämmelsen.

Bestämmelsen i hittillsvarande fjärde stycket om att hovrätten inte med anledning av den tilltalades överklagande eller av åklagarens överklagande till hans eller hennes fördel får besluta om utvisning, om tingsrätten

inte har meddelat ett sådant beslut, eller bestämma längre tid än tingsrätten gjort för förbud för den tilltalade att återvända till Sverige flyttas till en ny paragraf, 25 a §.

I övrigt ändras paragrafen endast språkligt och redaktionellt.

25 a § *Om endast den tilltalade har överklagat tingsrättens dom eller om åklagaren har överklagat domen till den tilltalades fördel får hovrätten inte besluta om utvisning, om inte tingsrätten har meddelat ett sådant beslut, eller bestämma längre tid än tingsrätten gjort för förbud för den tilltalade att återvända till Sverige.*

Första stycket gäller inte om det framkommer en omständighet eller ett bevis som skulle kunna utgöra grund för resning i fråga om utvisning enligt 58 kap. 3 § första stycket 3.

Paragrafen, som är ny, behandlar förbudet mot reformatio in pejus, dvs. förbudet mot ändring till den tilltalades nackdel, när det gäller utvisning. I paragrafen regleras även under vilka förutsättningar förbudet får frångås. Övervägandena finns i avsnitt 7.1.

Första stycket motsvarar regleringen i hittillsvarande 25 § fjärde stycket, med vissa språkliga och redaktionella ändringar.

I *andra stycket* införs ett undantag från förbudet mot ändring till den tilltalades nackdel i fråga om utvisning. Undantaget innebär att hovrätten får besluta om utvisning trots att tingsrätten inte har meddelat ett sådant beslut om det kommer fram omständigheter eller bevis som skulle kunna ligga till grund för resning i fråga om utvisning enligt 58 kap. 3 § första stycket 3. Under motsvarande förutsättningar får hovrätten även bestämma längre tid än tingsrätten gjort för förbud för den tilltalade att återvända till Sverige. Angående den närmare tillämpningen av 58 kap. 3 § första stycket 3, se författningskommentaren till den bestämmelsen.

55 kap.

15 § Vid rättegången i Högsta domstolen ska i övrigt följande bestämmelser tillämpas

1. i tvistemål: 50 kap. 10 § tredje stycket, 12 §, 14–22 §§, 24 § och 25 § första och andra styckena, och

2. i brottmål: 51 kap. 8 § fjärde stycket, 10 § tredje stycket, 12 §, 14–22 §§, 23 a–25 a och 30 §§.

Det som sägs i 50 kap. 26–29 §§ och i 51 kap. 26–29 §§ om undanröjande av en tingsrätts dom och om återförvisning gäller för Högsta domstolen i fråga om en lägre rätts dom.

Paragrafen innehåller hänvisningar till vissa regler i 50 kap. och 51 kap. om rättegången i hovrätt som ska tillämpas i fråga om rättegången i Högsta domstolen. Övervägandena finns i avsnitt 7.1.

I *första stycket* *andra punkten* ändras hänvisningen så att den även omfattar 25 a §. Ändringen är påkallad av att det som hittills har framgått av 25 § fjärde stycket nu återfinns i 25 a § första stycket. Ändringen innebär dessutom att undantaget från reformatio in pejus i fråga om utvisning i 25 a § andra stycket blir tillämpligt i Högsta domstolen, se författningskommentaren till den bestämmelsen.

I 25 § tredje stycket 2 och 3 införs två nya undantag från förbudet mot reformatio in pejus som innebär att förbudet inte ska gälla i vissa situationer, se författningskommentarerna till de bestämmelserna. Av den

befintliga hänvisningen till 25 § följer att de två nya undantagen också blir tillämpliga i Högsta domstolen.

I övrigt ändras paragrafen endast språkligt.

58 kap.

2 § Sedan en dom i brottmål *har fått* laga kraft får resning beviljas till *fördel* för den tilltalade om

1. en ledamot av rätten, *en anställd vid domstolen* eller åklagaren med avseende på målet *har begått ett brott eller gjort sig skyldig till tjänsteförseelse, eller om ett ombud, en ställföreträdare eller en försvarare med avseende på målet har begått ett brott och brottet eller tjänsteförseelsen kan antas ha inverkat på målets utgång,*

2. en lagfaren domare eller åklagaren har varit jävig och det inte är uppenbart att jävet har saknat betydelse för målets utgång,

3. *en skriftlig handling som åberopats som bevis har varit falsk eller om ett vittne, en sakkunnig eller en tolk har lämnat en osann uppgift eller förtigit sanningen och detta kan antas ha inverkat på utgången,*

4. *sökanden åberopar en omständighet eller ett bevis som inte tidigare har lagts fram och som sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade skulle ha frikänts eller till att en mildare straffbestämmelse skulle ha tillämpats för brottet, eller om det med hänsyn till vad som åberopas och i övrigt förekommer finns synnerliga skäl att på nytt pröva frågan om den tilltalade har begått det brott som han eller hon har dömts för,*

5. *sökanden åberopar en omständighet eller ett bevis som inte tidigare har lagts fram om att den tilltalade är yngre än vad rätten funnit, och som sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade skulle ha dömts till en lindrigare eller mindre ingripande påföljd, eller till en annan utgång i utvisningsfrågan, eller*

6. den rättstillämpning som ligger till grund för domen uppenbart strider mot lag.

Paragrafen reglerar möjligheterna till resning i brottmål till fördel för den tilltalade. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.

Ändringen i *första stycket femte punkten* innebär att det införs en kodifiering av rättspraxis såvitt avser möjligheten att bevilja resning till den tilltalades fördel om sökanden åberopar en omständighet eller ett bevis om att den tilltalade är yngre än vad rätten funnit i den ordinarie processen. Omständighet och bevis har samma betydelse som i fjärde punkten. Vidare krävs att omständigheten eller beviset är nytt, dvs. det ska inte ha lagts fram i den tidigare rättegången på ett sådant sätt att det har kunnat läggas till grund för domen där.

För att resning ska få beviljas krävs dessutom att den nya omständigheten eller beviset om att den tilltalade är yngre än vad rätten funnit sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade dömts till en lindrigare eller mindre ingripande påföljd, eller till en annan utgång i utvisningsfrågan. Det som ska prövas är vad utgången sannolikt skulle ha blivit om omständigheten eller beviset hade lagts fram under den ordinarie rättegången. Den nya uppgiften måste alltså ha visst bevisvärde. Hur stort det ska vara kan inte anges generellt eftersom det måste sättas i relation till värdet av den tidigare åberopade bevisningen och tillgängliga utredningen.

Med lindrigare påföljd avses en formellt sett lindrigare påföljd. I brottsbalken finns ett flertal bestämmelser som anger påföljdernas inbördes svårhet (jfr 1 kap. 5 §, 27 kap. 1 §, 28 kap. 1 § och 30 kap. 1 §). Det omfattar också en lindrigare påföljd av samma slag som den utdömda. Det är exempelvis tillräckligt att tillämpningen av den så kallade ungdoms-

reduktionen i 29 kap. 7 § brottsbalken skulle ha lett till ett kortare fängelsestraff än det utdömda. Med mindre ingripande påföljd avses en påföljd som inte är formellt lindrigare men som framstår som mindre ingripande för den tilltalade. Det avgörande är inte vad den tilltalade i det enskilda fallet anser utan vad en tilltalad typiskt sett anser är en mindre ingripande påföljd (jfr NJA 2015 s. 386). Kravet på att påföljden skulle ha blivit lindrigare eller mindre ingripande omfattar alltså både straffmätning och påföljdsval. För att resning ska kunna beviljas krävs inte att det är någon större skillnad mellan den utdömda påföljden och den påföljd som skulle ha dömts ut om de nya åldersuppgifterna hade varit kända. Även mindre skillnader kan motivera att resning beviljas.

Med en annan utgång i utvisningsfrågan avses såväl att den tilltalade inte skulle ha utvisats om de nya uppgifterna om ålder hade varit kända som att återreseförbudet skulle ha bestämts till en kortare tid.

Sjätte punkten motsvarar den hittillsvarande femte punkten.

I övrigt ändras paragrafen endast språkligt.

3 § Sedan en dom i brottmål *har fått* laga kraft får resning beviljas till *nackdel* för den tilltalade om

1. *det har funnits ett* sådant förhållande som avses i 2 § 1 eller 3 och detta kan antas ha medverkat till att den tilltalade *har* frikänts eller till att *det har tillämpats* en väsentligt mildare straffbestämmelse *för brottet* än den som borde ha tillämpats,

2. *sökanden åberopar en* omständighet eller *ett* bevis som inte tidigare *har lagts fram* och som sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade *skulle ha* dömts för brottet eller till att en väsentligt strängare straffbestämmelse *skulle ha tillämpats för brottet, eller*

3. *sökanden åberopar en* omständighet eller *ett* bevis som inte tidigare *har lagts fram om att den tilltalade är äldre än vad rätten funnit, och som sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade skulle ha dömts till en väsentligt svårare eller väsentligt mer ingripande påföljd, eller till en annan utgång i utvisningsfrågan.*

Resning enligt första stycket 2 eller 3 får endast beviljas om

1. *det är föreskrivet fängelse i mer än ett år för brottet, och*

2. *sökanden gör sannolikt att han eller hon inte vid den rätt som har meddelat domen, eller genom att överklaga domen, har kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller han eller hon annars har haft giltigt ursäkt att inte göra det.*

Paragrafen reglerar möjligheterna till resning i brottmål till nackdel för den tilltalade. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Ändringen i *första stycket andra punkten* innebär att kravet på brottets svårhetsgrad för att resning ska kunna beviljas under de förutsättningar som angetts i punkten flyttas till andra stycket.

I *första stycket tredje punkten* införs en ny resningsgrund som innebär att resning i vissa fall kan beviljas till den tilltalades nackdel om sökanden åberopar en omständighet eller ett bevis om att den tilltalade är äldre än vad rätten funnit i den ordinarie processen.

Omständighet och bevis har samma innebörd som i första stycket andra punkten. Vidare krävs att omständigheten eller beviset är nytt, dvs. det ska inte ha lagts fram i den tidigare rättegången på ett sådant sätt att de har kunnat läggas till grund för domen där.

För att resning ska få beviljas krävs dessutom att den nya omständigheten eller beviset om att den tilltalade är äldre än vad rätten funnit sannolikt skulle ha lett till en annan utgång i påföljdsfrågan eller i

utvisningsfrågan. Det som ska prövas är vad utgången sannolikt skulle ha blivit om den nya uppgiften om den tilltalades ålder hade lagts fram under den ordinarie rättegången. Den nya uppgiften måste alltså ha visst bevisvärde. Hur stort det ska vara kan inte anges generellt eftersom det måste sättas i relation till värdet av den tidigare åberopade bevisningen och tillgängliga utredningen.

För att resning ska få beviljas krävs vidare att den nya uppgiften om ålder sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade dömts till en väsentligt svårare eller väsentligt mer ingripande påföljd eller till en annan utgång i utvisningsfrågan.

Med svårare påföljd avses en formellt sett svårare påföljd. I brottsbalken finns ett flertal bestämmelser som anger påföljdernas inbördes svårhet (1 kap. 5 §, 27 kap. 1 §, 28 kap. 1 § och 30 kap. 1 §). Svårare påföljd omfattar också en svårare påföljd av samma slag som den utdömda, t.ex. ett längre fängelsestraff. Det är exempelvis tillräckligt att tillämpningen av den så kallade ungdomsreduktionen i 29 kap. 7 § brottsbalken skulle ha lett till ett längre fängelsestraff än det utdömda. Med mer ingripande påföljd avses en påföljd som inte är formellt svårare men som framstår som mer ingripande för den tilltalade. Det avgörande är inte vad den tilltalade i det enskilda fallet anser utan vad en tilltalad typiskt sett anser är en mer ingripande påföljd (NJA 2015 s. 386). Kravet på att påföljden skulle ha blivit svårare eller mer ingripande omfattar alltså både påföljdsval och straffmätning.

Det krävs således att den nya omständigheten eller det nya beviset avser att den tilltalade är äldre än vad rätten funnit och att den nya uppgiften sannolikt skulle ha lett till en väsentligt svårare eller väsentligt mer ingripande påföljd. Det innebär att resningsgrunden är begränsad till de fall där rätten har beaktat den tilltalades ungdom eftersom det endast är i de fallen som en högre ålder kan få betydelse för påföljden. Den tilltalades ungdom kan ha påverkat straffmätningen eller påföljdsvalet. Det kan framgå på olika sätt, t.ex. av domskälen eller genom att rätten i domslutet har angett att 29 kap. 7 § brottsbalken, dvs. ungdomsreduktionen, har tillämpats.

När det gäller väsentlighetskravet måste den påföljd som sannolikt skulle ha dömts ut i den ordinarie processen om de nya åldersuppgifterna hade varit kända där alltid sättas i relation till den utdömda påföljden. Vid bedömningen av om skillnaden mellan den utdömda påföljden och den sannolika påföljden är väsentlig får rätten ta hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Om den utdömda påföljden är fängelse men fängelsestraffets längd har reducerats på grund av den tilltalades ungdom är frågan om väsentlighetskravet är uppfyllt beroende av hur mycket längre fängelsestraffet skulle ha blivit om rätten hade utgått från den högre åldern.

Om den utdömda påföljden är en icke frihetsberövande påföljd måste det vid bedömningen av om väsentlighetskravet är uppfyllt beaktas att vissa påföljder, som t.ex. skyddstillsyn och ungdomsvård, kan variera mycket till innehåll. Bedömningen kan därför falla olika ut beroende på hur ingripande en sådan påföljd är.

En annan situation som kan uppstå är att påföljden i den tidigare rättegången har bestämts till sluten ungdomsvård och det sedan kommer fram nya uppgifter om att den tilltalade var över 18 år vid gärningen som medför

att påföljden i stället skulle ha bestämts till fängelse (32 kap. 5 § brottsbalken). I sådana fall bör väsentlighetskravet inte sällan anses uppfyllt. En bedömning av längden på den slutna ungdomsvården i förhållande till det sannolika nya fängelsestraffet måste emellertid alltid göras. Vid den jämförelsen måste hänsyn tas till att det inte förekommer någon villkorlig frigivning från slutna ungdomsvård.

Med annan utgång i utvisningsfrågan avses dels att ett yrkande om utvisning har ogillats i den ordinarie processen och de nya uppgifterna om ålder sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade skulle ha utvisats, dels att utvisning i och för sig har beslutats men återreseförbudet har bestämts till kortare tid på grund av den tilltalades ålder och det sannolikt skulle ha bestämts till en längre tid på grund av de nya åldersuppgifterna.

Kravet på brottets svårhetsgrad i *andra stycket första punkten* motsvarar delvis den hittillsvarande regleringen i första stycket andra punkten. Det innebär liksom hittills att fängelse i mer än ett år måste finnas i straffskalan för att resning ska kunna beviljas enligt första stycket andra punkten. Samma krav på brottets svårhetsgrad gäller för att resning ska kunna beviljas enligt resningsgrunden i första stycket tredje punkten.

Enligt *andra stycket andra punkten* krävs det dessutom att sökanden gör sannolikt att han eller hon inte vid den rätt som har meddelat domen, eller genom överklagande av den, har kunnat åberopa omständigheten eller beviset, eller att han eller hon annars haft giltig ursäkt att inte göra det. Det innebär ingen förändring i förhållande till vad som hittills har gällt för resning enligt första stycket andra punkten. Regleringen omfattar emellertid även resningsgrunden i första stycket tredje punkten. Sökanden bör alltså inte med hänvisning till att han eller hon inte har någon formell bevisbörda för uppgifter som har betydelse för påföljden eller frågan om utvisning anses ha giltig ursäkt för att inte ha vidtagit relevanta utredningsåtgärder eller för att inte ha lagt fram tillgänglig utredning om den tilltalades ålder under rättegången.

I övrigt ändras paragrafen endast språkligt och redaktionellt.

5 § I resningsansökan ska sökanden ange

1. den dom som ansökan avser,
2. det förhållande som ansökan grundas på och skälen för ansökan, och
3. de bevis som sökanden vill åberopa och vad han eller hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Om ansökan grundas på 1 § första stycket 3, eller 3 § första stycket 2 eller 3, ska sökanden ange anledningen till att omständigheten eller beviset inte har åberopats i rättegången.

Ansökan ska vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller hans eller hennes ombud.

De skriftliga bevis som sökanden åberopar ska lämnas in i original eller som bestyrkt kopia tillsammans med ansökan.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad en ansökan om resning ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

I *andra stycket* görs ett tillägg som innebär att om ansökan om resning till nackdel för en tilltalad grundas på en omständighet eller ett bevis om den tilltalades ålder som inte tidigare har lagts fram ska sökanden i ansökan ange anledningen till att omständigheten eller beviset inte har åberopats i rättegången.

I övrigt ändras paragrafen endast språkligt.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2022.
2. Avser en dom ansvar för brott som den tidigare tilltalade har begått före den 2 juli 2022 får resning i fråga om utvisning enligt 58 kap. 2 § första stycket 5 eller 3 § första stycket 3 beviljas endast om resning samtidigt beviljas i fråga om påföljd.

Övervägandena om ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna finns i avsnitt 8.

Enligt *punkt 1* träder lagen i kraft den 1 augusti 2022.

Övergångsbestämmelsen i *punkt 2* innebär att om en resningsansökan avser en dom genom vilken den tilltalade har dömts för brott som han eller hon har begått före den 2 juli 2022 får resning i utvisningsfrågan enligt de föreslagna nya resningsgrunderna beviljas bara om resning samtidigt beviljas i påföljdsfrågan. Resning kan alltså inte beviljas självständigt i utvisningsfrågan i den situationen.

För att resning i fråga om utvisning ska få beviljas krävs därmed dels att det finns förutsättningar att bevilja resning i fråga om påföljd enligt de föreslagna nya resningsgrunderna i 58 kap. 2 § 5 eller 3 § första stycket 3, dels att den nya åldersuppgiften sannolikt skulle ha haft betydelse även för frågan om utvisning.

10.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Resning

40 § *Om en ansökan om resning avser en tilltalad som inte har fyllt arton år ska rätten underrätta vårdnadshavaren eller någon annan som svarar för den unges vård och fostran samt någon annan som har en fostrande roll i förhållande till den unge om ansökan. En underrättelse ska inte lämnas om det strider mot den unges bästa eller om det finns andra särskilda skäl.*

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om underrättelse till vårdnadshavare eller någon annan vuxen vid ansökan om resning när den tilltalade är underårig. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

Paragrafen omfattar sådana fall där den tilltalade vid tidpunkten för resningsansökan inte har fyllt arton år. I sådana fall ska rätten underrätta vårdnadshavaren eller någon annan som svarar för den unges vård och fostran samt någon annan som har en fostrande roll i förhållande till den unge om ansökan. Den krets av personer som ska underrättas om ansökan är densamma som anges i 5 § första stycket första meningen och 26 §. Vem som svarar för den unges vård och fostran och vem som har en fostrande roll i förhållande till den unge ska tolkas på samma sätt som i de bestämmelserna (prop. 1994/95:12 s. 97 f. och prop. 2001/02:111 s. 24 f.).

Uppgift om det finns någon annan vuxen än den eller de som har det huvudsakliga ansvaret för den unge och som står i ett sådant förhållande till denne att han eller hon bör underrättas bör i första hand inhämtas från

den unge själv. Rätten ska inte behöva initiera några större utredningar i frågan om någon annan än den som har det huvudsakliga ansvaret ska underrättas (jfr prop. 2001/02:111 s. 25).

Underrättelseskyldigheten gäller oavsett resningsgrund och oberoende av om resning söks till fördel eller till nackdel för den tilltalade. Om resning söks enligt någon av resningsgrunderna i 58 kap. 2 § 5 eller 3 § första stycket 3 rättegångsbalken, som möjliggör resning på grund av nya omständigheter eller bevis om den tilltalades ålder, ligger det i sakens natur att det förekommer olika uppgifter om åldern. Det finns en ålder som rätten har utgått från i det ordinarie förfarandet och en ålder som sökanden i resningsärendet gör gällande. I en sådan situation bör rätten utgå från det för den tilltalade mest fördelaktiga alternativet. Det innebär att en person ska förutsättas vara ett barn om det finns tvivel om personens ålder.

En underrättelse ska inte lämnas om det strider mot den unges bästa eller om det finns andra särskilda skäl. Att en underrättelse kan strida mot den unges bästa är, i likhet med vad som framgår av 5 §, ett särskilt skäl till att inte lämna en underrättelse. Vad som är barnets bästa måste avgöras efter en bedömning i varje enskilt fall (jfr prop. 2015/16:187 s. 59). Andra situationer då underrättelse inte behöver lämnas på grund av att det finns särskilda skäl kan vara att det inte är möjligt att nå den som ska underrättas (jfr prop. 2015/16:187 s. 38).

41 § En ansökan om resning som avser en tilltalad som inte har fyllt tjuogoett år ska handläggas skyndsamt.

Paragrafen, som är ny, reglerar handläggningen av resningsärenden med unga tilltalade. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Enligt paragrafen ska en ansökan om resning som avser en tilltalad som inte har fyllt tjuogoett år alltid behandlas skyndsamt. Skyndsamhetskravet gäller oavsett resningsgrund och oberoende av om resning söks till fördel eller till nackdel för den tilltalade.

När det gäller resningsgrunderna i 58 kap. 2 § 5 och 3 § första stycket 3 rättegångsbalken, som möjliggör resning på grund av nya omständigheter eller bevis om den tilltalades ålder, ligger det i sakens natur att det förekommer olika uppgifter om åldern. Det finns en ålder som rätten har utgått från i det ordinarie förfarandet och en ålder som sökanden i resningsärendet gör gällande. I en sådan situation bör rätten utgå från det för den tilltalade mest fördelaktiga alternativet. Det innebär att en person ska förutsättas vara ett barn om det finns tvivel om personens ålder.

Sammanfattning av departementspromemorian Resning vid nya uppgifter om den tilltalades ålder (Ds 2018:19)

I promemorian föreslås att resning till den tilltalades nackdel ska vara möjlig om det i efterhand kommer fram nya uppgifter om att den tilltalade sannolikt var äldre än vad domstolen funnit och därför sannolikt skulle ha dömts till en väsentligt strängare påföljd. Resningsgrunden är förbehållen fall då den tilltalade begått brottet innan han eller hon fyllt 21 år. Det föreslås också en bestämmelse om resning till den tilltalades fördel om det i efterhand kommer fram nya uppgifter om att den tilltalade var yngre än vad domstolen funnit och därför sannolikt skulle ha dömts till en mildare påföljd.

Vidare föreslås ett undantag från en regel som brukar benämnas förbudet mot reformatio in pejus (förändring till det sämre) som förhindrar en överrätt att döma till ett strängare straff än vad tingsrätten gjort när endast den tilltalade överklagat tingsrättens dom. Det föreslagna undantaget går ut på att förbudet inte ska gälla om det under rättegången kommer fram nya uppgifter om den tilltalades ålder som kan vara grund för resning till den tilltalades nackdel enligt det förslag som lämnas i promemorian. Undantaget, som också är tillämpligt på t.ex. en fråga om utvisning, föreslås även gälla i ett mål som återupptagits efter att resning beviljats till nackdel för den tilltalade.

Det föreslås också att en resningsansökan som avser en tidigare tilltalad som inte har fyllt 21 år ska behandlas skyndsamt.

Bestämmelserna om resning har även moderniserats språkligt.

Förslagen syftar till att kunna rätta till påföljdsbestämningen när domstolen utgått från en felaktig ålder på den tilltalade och bedöms stärka allmänhetens förtroende för rättssystemets förmåga att lagföra brott på ett effektivt och korrekt sätt.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 oktober 2019.

Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 51 kap. 23 a och 25 §§ samt 58 kap. 1–6, 7 och 8 a–10 §§ rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

51 kap.

23 a §¹

Har tingsrätten funnit att den tilltalade *skall* dömas för den åtalade gärningen och *överklagas* domen bara beträffande annat än denna fråga, *skall* hovrätten pröva frågan endast om

1. det i denna del *föreligger* något förhållande som skulle kunna utgöra grund för resning enligt 58 kap. 2 § eller kunna medföra undanröjande av domen på grund av domvilla eller

2. målets utgång vid tingsrätten i förbiseende eller misstag.

Beträffande fråga som avses i första stycket 1 eller 2 behöver hänsyn tas endast till omständigheter som har åberopats av part.

Om tingsrätten *har* funnit att den tilltalade *ska* dömas för den åtalade gärningen och *om* domen *överklagas* bara beträffande annat än denna fråga, *ska* hovrätten pröva frågan endast om

1. det i denna del *finns* något förhållande som skulle kunna utgöra grund för resning enligt 58 kap. 2 § *1–4 eller 6*, eller kunna medföra undanröjande av domen på grund av domvilla, eller

samma del uppenbarligen beror på

Beträffande fråga som avses i första stycket 1 eller 2 behöver hänsyn tas endast till omständigheter som har åberopats av *en* part.

25 §²

Hovrätten får inte med anledning av den tilltalades överklagande eller av åklagarens överklagande till hans eller hennes *förmån* döma till en *brottspåföljd* som är att anse som svårare eller mer ingripande för den tilltalade än den som tingsrätten dömt till. Hovrätten får dock överlämna till särskild vård enligt 31 eller 32 kap. brottsbalken eller, om tingsrätten beslutat om sådan vård, döma till annan påföljd.

Hovrätten får inte med anledning av den tilltalades överklagande eller av åklagarens överklagande till hans eller hennes *fördel* döma till en *påföljd* som är att anse som svårare eller mer ingripande för den tilltalade än den som tingsrätten dömt till. Hovrätten får dock överlämna *den tilltalade* till särskild vård enligt 31 eller 32 kap. brottsbalken eller, om tingsrätten beslutat om sådan vård, döma till *en* annan påföljd.

¹ Senaste lydelse 1989:656.

² Senaste lydelse 2006:890.

Vid tillämpningen av första stycket *skall* sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken jämföras med fängelse.

Har tingsrätten förenat villkorlig dom eller skyddstillsyn med en föreskrift som förutsätter samtycke och *samtycker* den dömde inte längre till föreskriften, får hovrätten trots första stycket döma till en svårare eller mer ingripande påföljd.

Hovrätten får inte med anledning av ett överklagande som anges i första stycket besluta om utvisning, om tingsrätten inte har meddelat sådant beslut, eller bestämma längre tid än tingsrätten gjort för förbud för den tilltalade att återvända till Sverige.

Vid tillämpningen av första stycket *ska* sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken jämföras med fängelse.

Om tingsrätten *har* förenat villkorlig dom eller skyddstillsyn med en föreskrift som förutsätter samtycke och *om* den dömde inte längre *samtycker* till föreskriften, får hovrätten trots första stycket döma till en svårare eller mer ingripande påföljd.

Hovrätten får inte med anledning av ett överklagande som anges i första stycket besluta om utvisning, om tingsrätten inte har meddelat *ett* sådant beslut, eller bestämma längre tid än tingsrätten *har* gjort för förbud för den tilltalade att återvända till Sverige.

Förbuden i första stycket första meningen och fjärde stycket gäller inte om det finns något förhållande som skulle kunna utgöra grund för resning enligt 58 kap. 3 § första stycket 3. Förbuden gäller inte heller i ett mål som återupptagits efter att resning beviljats enligt nämnda bestämmelse.

58 kap.

1 §³

Sedan dom i tvistemål *vunnit* laga kraft, *må* till *förmån* för någon av parterna resning beviljas:

1. om ledamot av rätten eller *där anställd* tjänsteman med avseende å målet *gjort sig skyldig till brottsligt förfarande* eller tjänsteförseelse eller om *brott som har avseende å målet ligger* ombud eller ställföreträdare *till last, samt brottet* eller tjänsteförseelsen kan *antagas* *hava* inverkat på målets utgång;

2. om skriftlig handling, som åberopats till bevis, varit falsk eller om part, som hörts under sanningsförsäkran, eller vittne,

Sedan *en* dom i tvistemål *har fått* laga kraft *får* resning beviljas till *fördel* för någon av parterna

1. om *en* ledamot av rätten eller *en* tjänsteman *anställd i domstolen* med avseende *på* målet *har begått ett brott* eller *gjort sig skyldig till en* tjänsteförseelse, eller om *ett* ombud eller *en* ställföreträdare *har begått ett brott med avseende på målet och* brottet eller tjänsteförseelsen kan *antas* *ha* inverkat på målets utgång,

2. om *en* skriftlig handling som åberopats till bevis *har* varit falsk, eller om *en* part som hörts under sanningsförsäkran, eller *ett* vittne,

sakkunnig eller tolk *avgivit falsk utsaga samt handlingen* eller utsagan kan *antagas* *hava* inverkat på utgången;

3. om omständighet eller bevis, som *ej* tidigare *förebragts*, åberopas och dess *förebringande* sannolikt skulle *hava* lett till annan utgång; eller

4. om rättstillämpning, som ligger till grund för domen, uppenbart strider mot lag.

Ej må på grund av förhållande, som avses i 3, resning beviljas, med mindre parten gör sannolikt, att han icke vid den rätt, som meddelat domen, eller genom fullföljd från denna kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller han eljest haft giltig ursäkt att ej göra det.

en sakkunnig eller en tolk har lämnat en osann uppgift eller förtigit sanningen, och handlingen eller utsagan kan antas ha inverkat på utgången,

3. om *en* omständighet eller ett bevis som *inte* tidigare *har lagts fram* åberopas och dess *framläggande* sannolikt skulle *ha* lett till *en* annan utgång, eller

4. om *den* rättstillämpning som ligger till grund för domen uppenbart strider mot lag.

Resning enligt första stycket 3 får beviljas endast om sökanden gör sannolikt att han eller hon inte har kunnat åberopa omständigheten eller beviset i rättegången eller om han eller hon annars haft en giltig ursäkt att inte göra det.

2 §⁴

Sedan en dom i brottmål *vunnit* laga kraft, får resning beviljas till *förmån* för den tilltalade,

1. om *någon* ledamot av rätten, där *anställd* tjänsteman eller åklagaren med avseende på målet har *gjort sig skyldig till brottsligt förfarande* eller tjänsteförseelse eller om *något* brott som har avseende på målet *ligger ombud, ställföreträdare eller försvarare till last, samt* brottet eller tjänsteförseelsen kan antas ha inverkat på målets utgång,

2. om *någon* lagfaren domare eller åklagaren har varit jävig och det inte är uppenbart att jävet har saknat betydelse för målets utgång,

3. om *någon* skriftlig handling, som åberopats till bevis, har varit falsk eller om ett vittne, en sakkunnig eller en tolk har *avgett falsk utsaga samt handlingen* eller utsagan kan antas ha inverkat på utgången,

Sedan en dom i brottmål *har fått* laga kraft får resning beviljas till *fördel* för den tilltalade

1. om *en* ledamot av rätten, en tjänsteman *anställd i domstolen* eller åklagaren med avseende på målet har *begått ett brott* eller *gjort sig skyldig till en tjänsteförseelse* eller om ett ombud, en ställföreträdare eller en försvarare *har begått ett brott med avseende på målet och* brottet eller tjänsteförseelsen kan antas ha inverkat på målets utgång,

2. om *en* lagfaren domare eller åklagaren har varit jävig och det inte är uppenbart att jävet har saknat betydelse för målets utgång,

3. om *en* skriftlig handling som åberopats till bevis har varit falsk, eller om ett vittne, en sakkunnig eller en tolk *har lämnat en osann uppgift eller förtigit sanningen, och* handlingen eller utsagan kan antas ha inverkat på utgången,

⁴ Senaste lydelse 1987:1345.

4. om *någon* omständighet eller *något* bevis, som inte tidigare har *förelagts*, åberopas och dess *föreläggande* sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade frikänts eller till att brottet hänförts under en mildare straffbestämmelse än den som tillämpats eller om det, med hänsyn till vad sålunda åberopas och i övrigt förekommer, finns synnerliga skäl att på nytt pröva frågan om den tilltalade har *förövat* det brott, för vilket han dömts, *eller*

5. om den rättstillämpning, som ligger till grund för domen, uppenbart strider mot lag.

4. om *en* omständighet eller *ett* bevis som inte tidigare har *lagts fram* åberopas och dess *framläggande* sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade frikänts eller till att brottet hänförts under en mildare straffbestämmelse än den som tillämpats, eller om det med hänsyn till vad *som* sålunda åberopas och i övrigt förekommer finns synnerliga skäl att på nytt pröva frågan om den tilltalade har *begått* det brott för vilket han *eller hon* dömts,

5. om *en* omständighet eller *ett* bevis som inte tidigare har *lagts fram* åberopas och dess *framläggande* sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade *bedömts vara yngre än vad domstolen funnit och därför sannolikt skulle ha dömts till en mildare påföljd, eller*

6. om den rättstillämpning som ligger till grund för domen uppenbart strider mot lag.

3 §⁵

Sedan en dom i brottmål *vunnit* laga kraft, får resning beviljas till *men* för den tilltalade,

1. om *något* sådant förhållande, som avses i 2 § 1 eller 3, *förelagts* och *detta* kan antas ha medverkat till att den tilltalade frikänts eller till att brottet hänförts under en väsentligt mildare straffbestämmelse än den som borde ha tillämpats, *eller*,

2. om *det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år samt någon* omständighet eller bevis, som inte tidigare har *förelagts*, åberopas och dess *föreläggande* sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade dömts för brottet eller till att detta hänförts under en väsentligt strängare straffbestämmelse än den som tillämpats.

Sedan en dom i brottmål *har fått* laga kraft får resning beviljas till *nackdel* för den tilltalade

1. om *ett* sådant förhållande, som avses i 2 § 1 eller 3 *har funnits* och *förhållandet* kan antas ha medverkat till att den tilltalade frikänts eller till att brottet hänförts under en väsentligt mildare straffbestämmelse än den som borde ha tillämpats,

2. om *en* omständighet eller *ett* bevis som inte tidigare har *lagts fram* åberopas och dess *framläggande* sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade dömts för brottet eller till att detta hänförts under en väsentligt strängare straffbestämmelse än den som tillämpats, *eller*

3. om domstolen funnit att den tilltalade begått brottet innan han eller hon fyllt tjuogoett år och en omständighet eller ett bevis, som inte tidigare har lagts fram, åberopas och dess framläggande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade bedömts vara äldre än vad domstolen funnit och därför sannolikt skulle ha dömts till en väsentligt strängare påföljd.

Ej må på grund av förhållande, som avses i 2, resning beviljas, med mindre parten gör sannolikt, att han icke vid den rätt, som meddelat domen, eller genom fullföljd från denna kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller han eljest haft giltig ursäkt att ej göra det.

Resning enligt första stycket 2 eller 3 får beviljas endast om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år och om sökanden gör sannolikt att han eller hon inte har kunnat åberopa omständigheten eller beviset i rättegången, eller om han eller hon annars haft en giltig ursäkt att inte göra det.

4 §⁶

Den som vill ansöka om resning *skall* göra detta skriftligen hos hovrätten, om domen meddelats av tingsrätt, och i annat fall hos *högsta* domstolen.

Den som vill ansöka om resning *ska* göra detta skriftligen hos hovrätten, om domen meddelats av tingsrätt, och i annat fall hos *Högsta* domstolen.

Ansökan om resning i tvistemål på grund av något sådant förhållande som avses i 1 § första stycket 1, 2 eller 3 *samt* ansökan om resning i brottmål till *men* för den tilltalade *skall* göras inom ett år från det att sökanden fick kännedom om det förhållande som *ansökningen* grundas på. *Åberopas* annans brottsliga gärning som grund för ansökan, får tiden räknas från det dom över gärningen *vann* laga kraft. Resning i tvistemål på grund av något sådant förhållande, som avses i 1 § första stycket 4, *skall* sökas inom sex månader från det att domen *vann* laga kraft.

En ansökan om resning i tvistemål på grund av något sådant förhållande som avses i 1 § första stycket 1, 2 eller 3, *och en* ansökan om resning i brottmål till *nackdel* för den tilltalade, *ska* göras inom ett år från det att sökanden fick kännedom om det förhållande som *ansökan* grundas på. *Om någon* annans brottsliga gärning *åberopas* som grund för ansökan får tiden räknas från det *att domen* över gärningen *fick* laga kraft. Resning i tvistemål på grund av något sådant förhållande som avses i 1 § första stycket 4, *ska* sökas inom sex månader från det att domen *fick* laga kraft.

⁶ Senaste lydelse 1988:1454.

I resningsansökan *skall* sökanden *uppgiva*:

1. den dom ansökan avser;
2. det förhållande, *varå* ansökan grundas, och skälen för ansökan; *samt*
3. de bevis sökanden vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis.

Grundas ansökan *å* förhållande, som avses i 1 § första stycket 3 eller 3 § första stycket 2, *skall* sökanden *uppgiva* anledningen till att omständigheten eller beviset *ej* åberopats i rättegången.

Ansökan *skall* vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller hans ombud.

Vid ansökan skola i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas de skriftliga bevis sökanden åberopar.

I resningsansökan *ska* sökanden *ange*

1. den dom *som* ansökan avser,
2. det förhållande *som* ansökan grundas *på* och skälen för ansökan, *och*
3. de bevis *som* sökanden vill åberopa och vad *det är* han *eller hon* vill styrka med varje särskilt bevis.

Om ansökan grundas på ett förhållande som avses i 1 § första stycket 3 eller 3 § första stycket 2 eller 3, ska sökanden *förklara* anledningen till att omständigheten eller beviset *inte har* åberopats i rättegången.

Ansökan *ska* vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller hans *eller hennes* ombud.

De skriftliga bevis som åberopas ska i original eller bestyrkt kopia lämnas in tillsammans med ansökan.

6 §⁷

Om resningsansökan inte avvisas, *skall* den tillsammans med *därvid fogade* handlingar *delges* motparten. *Gäller ansökningen* resning i mål där åklagaren är motpart får den dock översändas till åklagaren utan delgivning. Motparten *skall* samtidigt föreläggas att *inkomma med skriftlig förklaring*. Om *ansökningen* är ogrundad, får den dock avslås omedelbart.

Om *prövning* av *ansökningen* *sker* i hovrätt tillämpas 52 kap. 8–12 §§. Om *ansökningen* tas upp omedelbart av Högsta domstolen, tillämpas 56 kap. 8, 9 och 11 §§.

Rätten får *förordna* att, till dess annat föreskrivs, vidare åtgärder för verkställighet av domen *inte skall* äga rum.

Om resningsansökan inte avvisas, *ska* den *delges motparten* tillsammans med *bifogade* handlingar. Om *ansökan gäller* resning i mål där åklagaren är motpart får den dock översändas till åklagaren utan delgivning. Motparten *ska* samtidigt föreläggas att *svara skriftligen inom en viss tid*. Om *ansökan* är ogrundad, får den dock avslås omedelbart.

Om *prövningen* av *ansökan görs* i hovrätt tillämpas 52 kap. 8–12 §§. Om *ansökan* tas upp omedelbart av Högsta domstolen tillämpas 56 kap. 8, 9 och 11 §§.

Rätten får *besluta* att, till dess annat föreskrivs, vidare åtgärder för verkställighet av domen *inte ska* äga rum.

Bilaga 2

En ansökan om resning som avser en tidigare tilltalad som inte har fyllt tjugoett år ska behandlas skyndsamt.

7 §⁸

Beviljas resning, *skall* rätten samtidigt *förordna* att målet åter *skall* tas upp vid den domstol, som sist dömt i målet. Om resning beviljas i tvistemål eller i brottmål till den tilltalades *förmån* och saken är uppenbar, får rätten dock omedelbart ändra domen.

Uteblir sökanden, när målet på nytt tas upp vid en förhandling, *skall* resningen anses förfallen. Om motparten uteblir, får målet ändå avgöras. Kallelserna *skall* innehålla en upplysning om dessa regler. Vad som sägs i detta stycke gäller inte i fråga om åklagaren.

Om resning *beviljas ska* rätten samtidigt *besluta* att målet åter *ska* tas upp vid den domstol som sist dömt i målet. Om resning beviljas i tvistemål eller i brottmål till den tilltalades *fördel* och saken är uppenbar, får rätten dock omedelbart ändra domen.

Om sökanden *uteblir* när målet på nytt tas upp vid en förhandling, *ska* resningen anses förfallen. Om motparten uteblir får målet ändå avgöras. Kallelserna *ska* innehålla en upplysning om dessa regler. Vad som sägs i detta stycke gäller inte i fråga om åklagaren.

8 a §⁹

Om en offentlig försvarare har förordnats enligt 21 kap. 3 b § och det inte *ges* in någon resningsansökan till domstol, får den tidigare tilltalade åläggas att ersätta staten för det som har betalats av allmänna medel i ersättning till försvararen.

Om en åtgärd som avses i 6 a § har vidtagits i syfte att utreda om det finns grund för resning till *men* för den tidigare tilltalade och det inte *ges* in någon resningsansökan till domstol, får den tidigare tilltalade tillerkännas ersättning av allmänna medel för sådana skäligen kostnader som avses i 31 kap. 2 §.

Om en offentlig försvarare har förordnats enligt 21 kap. 3 b § och det inte *lämnas* in någon resningsansökan till domstol, får den tidigare tilltalade åläggas att ersätta staten för det som har betalats av allmänna medel i ersättning till försvararen.

Om en åtgärd som avses i 6 a § har vidtagits i syfte att utreda om det finns grund för resning till *nackdel* för den tidigare tilltalade, och det inte *lämnas* in någon resningsansökan till domstol, får den tidigare tilltalade tillerkännas ersättning av allmänna medel för sådana skäligen kostnader som avses i 31 kap. 2 §.

Frågan om ersättning för kostnader enligt första och andra styckena prövas av den domstol som enligt 4 § första stycket är behörig att pröva resningsansökan.

9 §

⁸ Senaste lydelse 1988:1451.

⁹ Senaste lydelse 2012:659.

Avser dom i brottmål även annat än ansvar, gälle beträffande resning i denna del av målet vad om resning i tvistemål är stadgat; beviljas resning i ansvarsfrågan, må dock utan hinder av vad sålunda är föreskrivet resning samtidigt beviljas även i målet i övrigt.

Om en dom i ett brottmål avser även annat än ansvar gäller, i fråga om resning i denna del av målet, bestämmelserna om resning i tvistemål. Om resning beviljas i ansvarsfrågan får dock resning samtidigt beviljas även i målet i övrigt.

10 §

Vad i 1–9 §§ är stadgat om dom äge motsvarande tillämpning beträffande rättens beslut.

Det som sägs i 1–9 §§ om dom gäller även i fråga om rättens beslut.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2019.

Efter remiss har yttrande över promemorian Resning vid nya uppgifter om den tilltalades ålder (Ds 2018:19) inkommit från Attunda tingsrätt, Barnombudsmannen, Brottsförebyggande rådet, Brottsofferjourernas riksförbund, Brottsoffermyndigheten, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Göta hovrätt, Göteborgs tingsrätt, Helsingborgs tingsrätt, Hovrätten för Nedre Norrland, Hovrätten för Västra Sverige, Hovrätten för Övre Norrland, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Högsta domstolen, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Justitiekanslern, Kriminalvården, Migrationsverket, Polismyndigheten, Riksdagens ombudsmän, Rättsmedicinalverket, Statens institutionsstyrelse, Svea hovrätt, Sveriges advokatsamfund och Åklagarmyndigheten.

Barnrättsbyrån, Civil Rights Defenders, Centrum för rättvisa, Kriminellas revansch i samhället, Rädda barnen, Sveriges domareförbund och Unizon har inte inkommit med något remissyttrande.

Sammanfattning av betänkandet Brottmålsprocessen (SOU 2013:17) i relevanta delar

Vårt uppdrag

Vårt övergripande uppdrag har varit att överväga åtgärder för att skapa ett mer ändamålsenligt brottmålsförfarande i såväl tingsrätt som hovrätt där lagföringens kvalitet och effektivitet ytterligare kan förbättras. I uppdraget har bl.a. ingått att överväga följande. Om ansvarsfördelningen mellan åklagare och domstol samt deras roller och funktioner kan utvecklas och göras tydligare. Om parternas inflytande över brottmålsprocessen och deras ansvar för att målet förs mot ett avgörande kan ökas. Hur förberedelsen i brottmål kan förbättras, bl.a. i syfte att skapa en effektivare handläggning och tillförsäkra att rätten har ett fullständigt underlag vid avgörandet. Hur handläggningen av brottmål i både tingsrätt och hovrätt i högre grad kan anpassas till vad som behövs för sakens prövning i det enskilda fallet, t.ex. genom att skapa mer flexibla regler och alternativa former för avgörande av mål i domstol. Hur risken för inställda förhandlingar kan minska. Hur rättens sammansättning bör vara i olika situationer. Frågor som rör stödet till målsäganden. I uppdraget betonas att vi ska ägna uppmärksamhet åt hur de förändringar vi föreslår kan få genomslag i praktiken och att vi även ska överväga hur genomslaget av redan genomförda förändringar kan förbättras.

Hovrättsprocessen

Hovrättens huvudsakliga uppgift är att granska och överpröva tingsrättens avgörande och rätta till felaktigheter i det. Parterna disponerar över vad som ska prövas i hovrätten genom att överklaga och i sina överklaganden peka på vad som ifrågasätts i tingsrättens avgörande. Hovrättens överprövning bör ordnas så att överklagade mål prövas i den omfattning och i de former som krävs i det enskilda fallet. Vi lämnar flera förslag som, utifrån dessa utgångspunkter, syftar till att göra hovrättsprocessen mer ändamålsenlig:

- Ett ytterligare undantag görs från förbudet mot reformatio in pejus. Undantaget innebär att hovrätten får döma till en svårare eller mer ingripande påföljd än den som tingsrätten dömt till om det finns skäl att undanröja en villkorlig dom eller skyddstillsyn på grund av den dömdes misskötsamhet.

Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken

dels att 49 kap. 13 § och 54 kap. 12 § ska upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 3 b §, 2 kap. 4 §, 5 kap. 3 §, 12 kap. 14 §, 19 kap. 7 och 11 a §§, 20 kap. 8 §, 22 kap. 2 och 5 §§, 23 kap. 21 §, 28 kap. 2 §, 30 kap. 2 och 4 §§, 31 kap. 1 §, 33 kap. 6 §, 35 kap. 6 §, 36 kap. 17 och 20 §§, 40 kap. 10 §, 45 kap. 1–4, 5, 7–10 a, 11, 13–13 a, 14, 15 och 16 §§, 46 kap. 6, 8, 14–15 och 15 a §§, 47 kap. 2 och 7 §§, 48 kap. 2, 4–8, 10, 12 och 19 §§, 49 kap. 14 a §, 51 kap. 4, 7 a, 8–9, 12–13, 19, 23 och 25 §§, 53 kap. 2 §, 54 kap. 9 §, 55 kap. 15 § och 56 kap. 13 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas 23 nya paragrafer, 20 kap. 8 a §, 21 kap. 3 c och 10 a §§, 22 kap. 2 a §, 23 kap. 18 a §, 30 kap. 3 a–b §§, 45 kap. 1 a, 4 a, 10 b–c, 13 b–d och 14 a §§, 46 kap. 15 b §, 47 kap. 7 a och 20 a §§, 49 kap. 14 b §, 51 kap. 13 a, 13 b, 25 a och 25 b §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

51 kap.

25 §

Hovrätten får inte med anledning av den tilltalades överklagande eller av åklagarens överklagande till hans eller hennes förmån döma till en brottspåföljd som är att anse som svårare eller mer ingripande för den tilltalade än den som tingsrätten dömt till. Hovrätten får dock överlämna till särskild vård enligt 31 eller 32 kap. brottsbalken eller, om tingsrätten beslutat om sådan vård, döma till annan påföljd.

Vid tillämpningen av första stycket *skall* sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken jämföras med fängelse.

Har tingsrätten förenat villkorlig dom eller skyddstillsyn med en föreskrift som förutsätter samtycke och samtycker den dömde inte längre till föreskriften, får hovrätten trots första stycket döma till en svårare eller mer ingripande påföljd.

Vid tillämpningen av första stycket *ska* slutet ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken jämföras med fängelse.

Har tingsrätten förenat villkorlig dom eller skyddstillsyn med en föreskrift som förutsätter samtycke och samtycker den dömde inte längre till föreskriften, *eller finns det skäl att undanröja påföljden enligt 27 kap. 6 § punkten 3 eller 28 kap. 8 § brottsbalken*, får hovrätten trots första stycket döma till en svårare eller mer ingripande påföljd.

Hovrätten får inte med anledning av ett överklagande som anges i första stycket besluta om utvisning, om tingsrätten inte har meddelat sådant

beslut, eller bestämma längre tid än tingsrätten gjort för förbud för den tilltalade att återvända till Sverige.

-
1. Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.
 2. Äldre bestämmelser gäller i fråga om krav på prövningstillstånd vid överklagande av domar och beslut som meddelats före ikraftträdandet.
-

Efter remiss har yttrande över betänkande Brottmålsprocessen (SOU 2013:17) lämnats av Riksdagens ombudsmän, Riksrevisionen, Högsta domstolen, Svea hovrätt, Göta hovrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Hovrätten för Västra Sverige, Hovrätten för Nedre Norrland, Hovrätten för Övre Norrland, Attunda tingsrätt, Stockholms tingsrätt, Södertälje tingsrätt, Södertörns tingsrätt, Falu tingsrätt, Linköpings tingsrätt, Jönköpings tingsrätt, Kalmar tingsrätt, Helsingborgs tingsrätt, Lunds tingsrätt, Malmö tingsrätt, Varbergs tingsrätt, Värmlands tingsrätt, Sundsvalls tingsrätt, Östersunds tingsrätt, Lycksele tingsrätt, Umeå tingsrätt, Justitiekanslern, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Kriminalvården, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Datainspektionen, Kustbevakningen, Tullverket, Skatteverket, Arbetsgivarverket, Statskontoret, Uppsala universitet (Juridiska fakulteten), Lunds universitet (Juridiska fakulteten), Stockholms universitet (Juridiska fakulteten), Riksarkivet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Kommuner och Landsting, Svenskt näringsliv TCO, Jusek, Sveriges läkarförbund, Brottsofferjourenas riksförbund, Nämndemännens riksförbund, Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare och Sveriges domareförbund.

Riksförbundet Kriminellas Revansch I Samhället har inte kommit in med något remissyttrande. LO har avstått från att yttra sig. SACO som organisation har avstått från att yttra sig. Remissyttranden har dock, som framgår ovan, inkommit från SACO-förbunden Jusek och Sveriges läkarförbund.